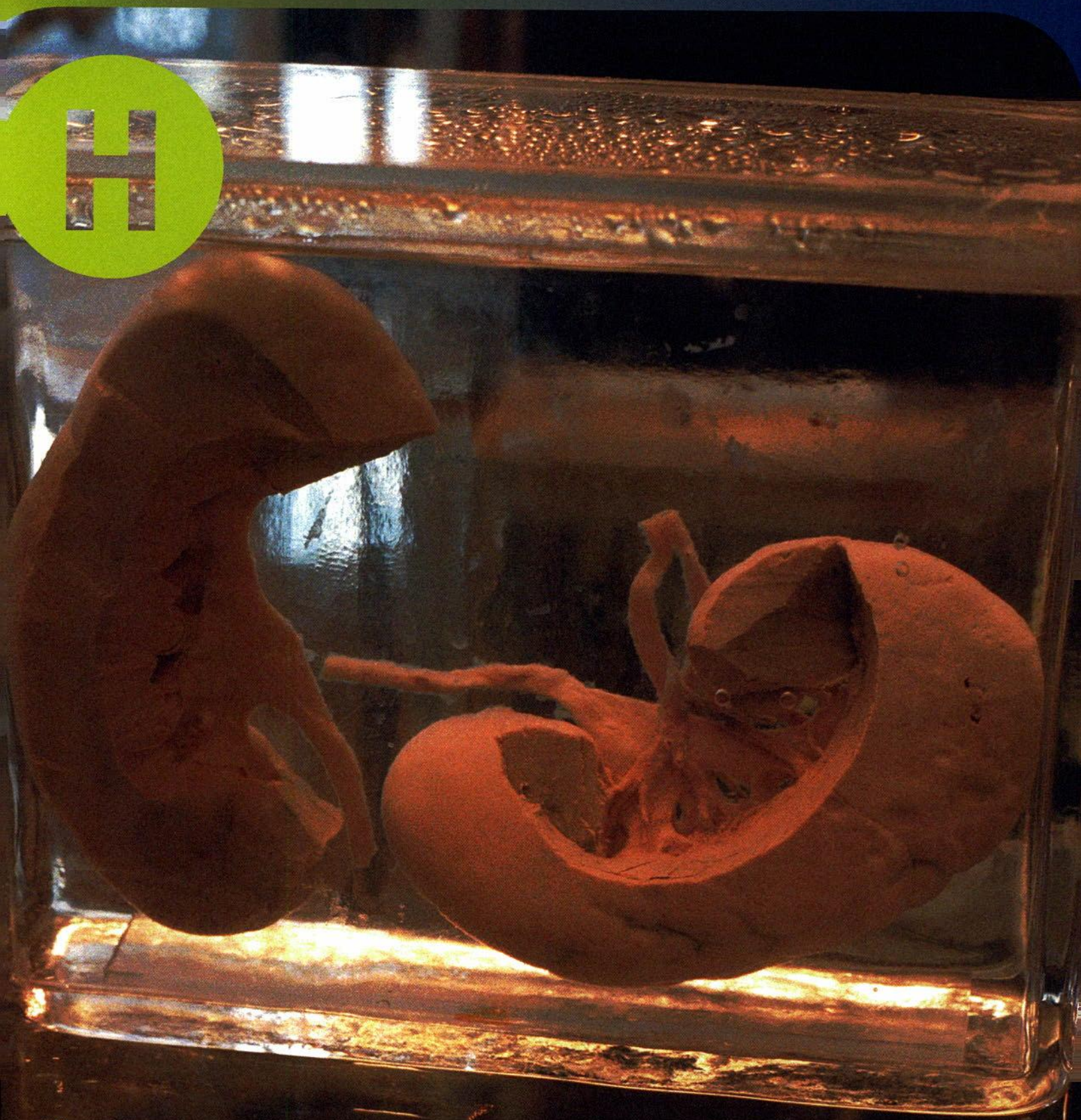

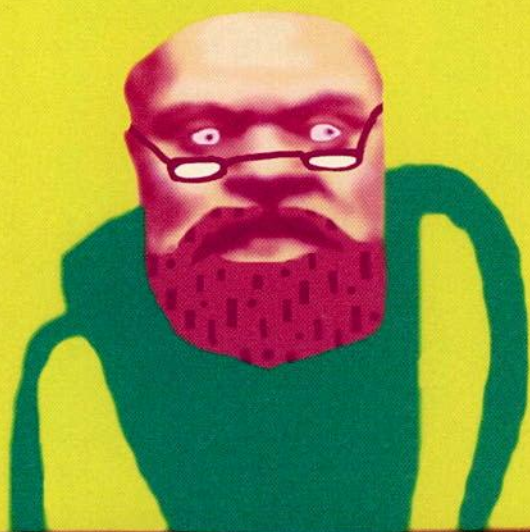

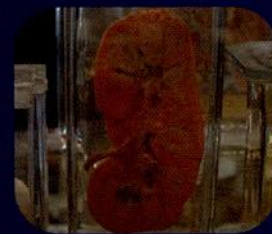
Fr r r

ORGAAN VAN EEN ANDER / 9

Een plek waar nabestaanden van donoren en ontvangers van een orgaan elkaar ontmoeten. Sommigen dromen ervan. Anderen gruwen bij de gedacht. **Achtergrond.**

STOER EN NAÏEF / 12

Vorig jaar ontsnapte hij uit een Senegalese cel, nu schildert hij weer portretten in Kenia. Wat trekt kunstenaar Peter Klashorst zo aan in Afrika? De vrouwen misschien? **Een gesprek.**

HULP OPDRINGEN / 16

Hulp bieden is nobel. Hulp opdringen niet. Marco Kunst op zoek naar de scheidslijn. **Essay.**

RUIMTE IN HOLLAND / 19

We willen natuur, maar ook een ruim huis met tuin. Tegelijk kan niet. Het Hollandse ruimtelijke orde-ningsprobleem. **Reportage en meningen.**

WILD DENKEN / 22

Filosoof Heleen Pott sprak onlangs haar oratie uit, vol pittige kritiek op het humanisme. **Opinie.**

EN VERDER...

**SERIE: DE MELODIE (1) 25 | HETE BRIJ 26 | ZOOM 28 | DE ZEKERHEID 30
| H-NIEUWS 32**

Humanist, 55-ste jaargang nr. 2, februari 2001

Redactieadres: Postbus 75490, 1070 AL Amsterdam. Tel.: 020 - 5219030 (ma,di,vr tussen 14.00 en 17.00 uur) **e-mail:** redactie@humanist.nl **Vragen over abonnementen:** 020 - 5219000 **Kantooradres:** Sarphatijkade 13, Amsterdam **Fax:** 020 - 5219080 **Algemene informatie:** Tel.: 020 - 5219000 **Redactie:** Huib Afman, Tanny Dobbelaar (a.i.), Rien Jans, Sandra Langendijk (Zoom), Leonie van den Schoor, Marjan Slob (hoofdredacteur) **Basisvormgeving:** -SYB- grafisch ontwerp **Opmaak:** Sybren Kuiper **Lithografie:** Van Zijl, Utrecht **Druk:** Veenman drukkers, Ede **Medewerkers aan dit nummer:** Kees de Boer, Caecilia van der Drift, Sijmen Hendriks, Els Huver, Hellen Kooijman, Marco Kunst, Ruud Jonkers, Charlotte Nieuwland, Robert Rubinstein **Omslagfoto:** Sijmen Hendriks **Redactiecommissie:** Marleen Janssen Groesbeek, Jan Haasbroek, Saskia ter Kuile, Hans Martens, Willem Offenbergh **Internet:** Humanist wordt aangekondigd op de HV-homepage: <http://www.humanistischverbond.nl> **Teletekst:** Humanist staat regelmatig aangekondigd op teletekst 326 **Gesproken Humanist:** Humanist wordt ingesproken op cassette. Een jaarabonnement kost f60,-. Aan te vragen bij: Federatie van Nederlandse Blindenbibliotheken, tel. 0486 - 486486 **Opzegtermijn:** Lidmaatschappen en abonnementen lopen automatisch door tenzij voor 1 november schriftelijk is opgezegd **Advertenties:** Uitgeverij Recent, Den Haag. Tel. 070 - 3385400, Fax 070 - 3587299 **Papier:** Humanist wordt gedrukt op gerecycled biofly-papier **ISSN:** 0025-9489 Humanist is een uitgave van het Humanistisch Verbond, een vereniging die opkomt voor humanistische waarden als zelfbeschikking, gelijke behandeling en verdraagzaamheid. Humanisten beroepen zich daarbij niet op een hogere macht, maar gaan uit van menselijke vermogens en verantwoordelijkheid.

Eet niet te
zout, dat is mijn
nier die je hebt
gekregen.

Familie van de donor je dank betuigen. Zien wie er doorleeft met de nier van je geliefde. Zijn ontmoetingen tussen nabestaanden van donoren en ontvangers van organen een feest van dankbaarheid en troost of schuilt er een addertje onder het gras?

Ferdinand van Alderen (54) maakte het twee keer van heel nabij mee. Twaalf jaar geleden onderging zijn vrouw een niertransplantatie. Na zes jaar dialyseren kwam op een zaterdagmiddag in oktober de lang-verwachte donornier. De vreugde was van korte duur. Haar lichaam accepteerde het orgaan niet. Ze stierf nog geen drie maanden later. Vorig jaar sloeg het noodlot wederom toe. Nanda, de 24-jarige dochter van Van Alderen, verloor de controle over haar auto. Ze stierf in het ziekenhuis. "Het was alsof ik het allemaal weer opnieuw meemaakte. Het gebeurde weer op een zaterdagmiddag. Ik zag haar liggen op de intensive care, met al die apparatuur en slangen. Het was net zoals bij mijn vrouw. Ik wist ook meteen; dit is niet goed."

Omdat Nanda een donorcodicil had, vonden haar hart, milt en nieren de weg naar een nieuwe eigenaar.

Sinds kort is Van Alderen op zoek naar de ontvangers van Nanda's organen. Hij probeerde het onder meer via het tv-programma 'Vinger aan de Pols', maar daar paste zijn vraag niet binnen de formule. Een bericht in de krant deed de hoop bij van Alderen groeien. "De orgaanuitname van Nanda vond op 19 april plaats. In de Telegraaf las ik dat een jongen in Limburg precies op diezelfde dag getransplanteerd was." Gezien het aantal transplantaties op jaarbasis is het voor Van Alderen zeer aannemelijk dat het hier om één van de ontvangers van Nanda's organen gaat. Hij wil dan ook graag in contact komen met die jongen, hoewel hij geen naam weet. Op de vraag waarom hij dat zo graag wil, kan hij echter geen duidelijk antwoord geven. "Ik ben gewoon nieuwsgierig naar hoe het met hem gaat. Hem zien geeft, denk ik, een gevoel van voldoening. Wat de werkelijke reden is weet je natuurlijk pas op het moment dat je die persoon ontmoet."

Welwillend

Ontmoetingen tussen nabestaanden van donoren en ontvangers vinden in Nederland slechts bij toeval plaats. De partijen vinden elkaar meestal via een berichtje in de krant of een oproep op tv. De wet op de privacy verbiedt het vrijgeven van de gegevens van donoren. Om zowel ontvangers als nabestaanden tegen eventuele schadelijke gevolgen te beschermen, houdt Eurotransplant namen en adressen achter slot en grendel. Toch weten de betrokkenen meestal wel iets meer over de andere partij. Via het ziekenhuis waar ze getransplanteerd zijn, komen ontvangers af en toe op de hoogte van de doodsoorzaak, de leeftijd of de sekse van de donor. Wat nabestaanden weten, hangt af van de welwillendheid van de transplantatiecoördinatoren in de ziekenhuizen. Soms horen ze hoe oud de getransplanteerde is en of de transplantatie geslaagd is. Maar daar blijft het doorgaans bij.

Niet iedereen is het met deze gang van zaken eens. De afstand tussen de groep van nabestaanden en getransplanteerden is veel te groot, vindt een aantal patiëntenverenigingen. Om die reden organiseerden ze afgelopen zomer de 'transplant-erendag'. Ontvangers konden er hun dank betuigen aan de onbekende groep van nabestaanden. Een aantal van die nabestaanden was dan ook aanwezig. De dag was een stap naar meer communicatie tussen beide groepen, maar ook een slag naar een maatschappelijke discussie over het onderwerp. Dat die er komt, daarover is nagenoeg iedereen het eens. Want de wensen, behoeften en meningen zijn uiterst verdeeld.

Anoniem

"Een anonieme dag is prima, maar verder moet het niet gaan", vindt Henk Elsinga (55). Elsinga leeft met een donornier. Hij stuurde via zijn transplantatiecoördinator een anonieme dankbrief aan de nabestaanden. "Dat was wat mij betreft genoeg. Ik begrijp best dat een ontmoeting de nabestaanden tot troost kan zijn. Toch ben ik blij dat het niet zomaar kan. Niet iedereen zal daar namelijk mee om kunnen gaan. Ik doe veel voor de nierpatiëntenvereniging en daar zie ik bij levende donoren al dat ze controle willen uitoefenen op de levenshouding van de ontvanger. Zo van: 'Jij hebt mijn nier gekregen, dus let erop dat je niet teveel alcohol drinkt of te zout eet.' Een vergelijkbare controle zou je van de nabestaanden kunnen krijgen. Ik denk niet dat dat goed is." In de Verenigde Staten weten nabestaanden wel wie de ontvangers zijn. De ervaringen daar zijn zeker niet altijd positief, weet Elsinga.

"Nabestaanden gingen daar naar een ontvanger om geld af te troggelen. Die persoon had een nier van hun vader. Ze zeiden: 'Als onze vader er nog was, had hij voor ons kunnen zorgen. Nu hij dood is moeten wij in armoede leven.' Pure chantage. Dat kan in Nederland ook gebeuren. Het waterdichte schot tussen ontvangers en nabestaanden moet daarom behouden blijven. Ik weet namelijk echt niet hoe sterk ik in mijn schoenen sta als nabestaanden me -op wat voor manier dan ook- claimen. Je voelt je toch op een bepaalde manier verantwoordelijk, omdat je een stukje familielid in je lichaam hebt."

Nieuwsgierig

De angsten van ontvangers zijn niet ongegrond, meent Monique Sablerolles (52). Vier jaar geleden verloor ze haar zoon Daniël (12). Een bestelbusje reed hem aan toen hij naar school fietste. Daniël droeg een donorcodicil. Toch heeft Monique Sablerolles geen behoefte om de ontvangers van zijn organen persoonlijk te ontmoeten. "Aanvankelijk waren we nieuwsgierig. We hoorden dat twee kinderen elk een nier van Daniël hadden gekregen en dat een man van 35 zijn hart had ontvangen. We wilden toen wel even stiekem om een hoekje kijken. Enkel om te weten hoe het met ze ging." Dat gevoel verdween, toen het gezin twee dagen na de uitname een brief van de transplantatie-coördinatoren kreeg. Daarin stond dat het goed ging met de getransplanteerden. Monique Sablerolles was overigens wel aanwezig op de 'transplanterendag', waar ze met willekeurige ontvangers sprak. "We hebben gewoon ongedwongen gepraat. Dat is heel mooi, vind ik. Er wordt veel te weinig over de dood gesproken."

Deze contacten zijn voor haar voldoende. Voor een persoonlijke ontmoeting schrikt ze nog terug. "Ergens bestaat toch de angst dat ontvangers zich belast zouden voelen als wij met ze kennis zouden maken. Ik heb ervaren dat veel ontvangers zich schuldig voelen tegenover de familie van de donoren. Dat vind ik schokkend. Soms hebben ze het idee dat iemand gestorven is om hen een orgaan te geven. Maar dat is natuurlijk onzin. Diegene was sowieso overleden." Omgekeerd dreigt het gevaar dat nabestaanden hun rouwverwerking op de schouders van de getransplanteerde leggen. "Het risico bestaat dat nabestaanden zo weinig rekvermogen hebben dat ze gierend uit de bocht vliegen als ze iemand zien die een orgaan van de overledene draagt. Dat ze zich aan die persoon vastklampen, continue voor de deur

staan of opbellen omdat ze in die mensen de verpersoonlijking zien van hun overledene. Dan ben je denk ik verkeerd bezig. Het is geen vervanging van jouw gemis."

Wel vindt Monique Sablerolles dat er een mogelijkheid zou moeten zijn om de andere partij te vinden, maar dan uitsluitend voor mensen die dat graag zouden willen. Alleen zal ze zelf niet het initiatief nemen voor een gericht contact. "Ik vind het beter zoals het nu is. Zo'n confrontatie kan heel ingrijpend zijn, denk ik. Je weet nooit hoe je van tevoren reageert op die persoon. Het kan ook zijn dat iemand afstotingsverschijnselen krijgt of alsnog komt te overlijden. Dat zou het voor mij moeilijk kunnen maken. Het blijft toch een stukje van Daniël, dat in die mensen zit."

Nieuwe kansen

"De beslissing om te ontmoeten ligt bij de nabestaanden." Daar is Arne Polak (47) van overtuigd. Ook Polak leeft met een donornier. Hij zou graag de familieleden van zijn donor willen laten weten hoe het met hem gaat. "Dat heeft niets met een schuldgevoel te maken. Toen ik die nieuwe nier kreeg, besepte ik dat er ergens anders een groot verdriet bestond. Misschien wel om een kind; een zoon of een dochter. Van het gevolg van dat verdriet profiteert een ander. Ik heb toen een anonieme brief geschreven. Alleen voel ik het als een gemis dat ik die dankbaarheid alleen maar op papier kan uitdrukken. Ik heb juist veel meer de behoefte om iets tastbaars terug te geven. Bijvoorbeeld een korte getuigenis af te leggen van de nieuwe kansen die ik en mijn gezin gekregen hebben. In de hoop dat het een louterende werking heeft en hun verdriet misschien verlicht."

Angstig voor een emotionele claim van nabestaanden is hij absoluut

Transplant-eren

Juni 2000 vond de 'transplant-erendag' plaats. De dag was georganiseerd door de Stichting Transplantatie Nu. Op de dag waren ook nabestaanden aanwezig. "Nabestaanden wisten van de dag door mond-op-mond reclame of een affiche dat bij een bibliotheek hing", zegt voorzitter Ben Duenk. "We hebben Eurotransplant gevraagd of zij een uitnodiging aan de nabestaanden wilden sturen. De aanmelding kon anoniem. Ze wilden niet. Eigenlijk vind ik dat ongepast. Want zo ontnemen je nabestaanden het recht om aan zo'n dag deel te kunnen nemen."

Eurotransplant beroept zich op de wet. "Als je donorgegevens openbaar gaat maken, begeef je je op een hellend vlak", meent Bernadette Haase, directeur van de Nederlandse Transplantatie Stichting. "We zien dat er in Amerika zowel positieve als negatieve ervaringen zijn door openbaarheid van gegevens. Wij vinden dat eventuele negatieve gevolgen zwaarder tellen dan de positieve. Een negatieve ervaring kun je niet meer ongedaan maken. In de Verenigde Staten kwam het wel eens voor dat nabestaanden teveel beslag legden op ontvangers, omdat zij een orgaan droegen van een familielid. Wij vinden dat elke ontvanger het recht heeft om het donor-orgaan als het zijne te beschouwen. Wij streven daarom vooralsnog anonimiteit na."

niet. "Ik zou me niet laten dwingen om contact te houden als dat schadelijk zou zijn voor mezelf of mijn gezin." Ook voor eventueel commentaar op zijn levenswijze is hij niet bang. "Ik kan me een dergelijke reactie wel voorstellen, maar ik zou het niet accepteren. Want dat was geen uitgangspunt bij de beslissing om een orgaan te doneren. Bij de donatie mag je geen aanvullende eisen stellen. Want die kunnen vervallen tot het niveau van 'de ontvanger moet blond zijn en blauwe ogen hebben'. Je doneert of je doneert niet."

Dat er nu eigenlijk door derden beslist wordt dat ontvangers en nabestaanden elkaar mogen zien, vindt hij niet kloppen. "Mensen zijn volwassen genoeg om die beslissing zelf te nemen. Dat een ander bedenkt dat een contact te gecompliceerd voor je is, vind ik betuttelend."

Evenzo vindt hij dat mensen ook moeten kunnen weigeren. Nabestaanden hebben daarin wat hem betreft het laatste woord. "Als zij een ontmoeting aankunnen en de ontvanger kan daarin mee, dan gebeurt het. Wil de ontvanger contact en de nabestaanden niet, dan gebeurt het dus niet. De laatsten hebben per saldo een veel groter verlies te incasseren dan de winst die ik heb geboekt. Dan denk ik dat het gepast is dat je je voegt naar die ander. Want ik leef toch?"

Ferdinand van Aalderen hoopt dat de wetgeving inzake orgaandonatie verandert. Zodat hij eindelijk weet wie de organen van zijn dochter heeft. "Als diegene geen contact wil, dan is het ook goed. Dan sla ik het boek dicht. Maar wellicht voelt die ander juist opluchting. Misschien had ik ook contact willen hebben, als mijn vrouw na de transplantatie was blijven leven. Ik bedoel; waarom niet gewoon openlijk erover praten? Leven en dood horen toch bij elkaar?" **H**

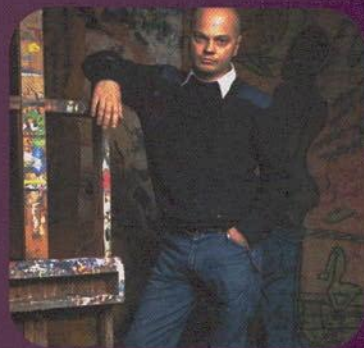

Eurotransplant

Eurotransplant is de internationale organisatie die verantwoordelijk is voor het bemiddelen bij en het coördineren van orgaandonaties in Oostenrijk, België, Duitsland, Luxemburg, Nederland en Slovenië. Patiënten die geen burger zijn van deze staten komen in principe niet in aanmerking voor transplantatie via Eurotransplant. In Nederland coördineert de Nederlandse Transplantatie Stichting de orgaandonaties en transplantaties. Een deel van de werkzaamheden besteedt de stichting uit aan Eurotransplant.

Donorregistratie

Huilende vrouwen zijn niet te weerstaan.

In mei ontsnapte hij uit een Senegalese cel, nu schildert hij weer portretten in Kenia. Wat trekt kunstenaar Peter Klashorst (43) zo aan in Afrika?

Een bevriende galeriehoudster had al gewaarschuwd: Peter Klashorst leeft zonder agenda. 'Als je een afspraak met hem hebt gemaakt, kun je hem het beste elke dag bellen om hem eraan te herinneren.' Maar hij is keurig op tijd aanwezig in zijn atelier in de Amsterdamse Spuistraat. Een gaskachel draait op volle toeren om de ruimte in het oude kraakpand te verwarmen. Dat hij geen overzicht heeft over zijn afspraken blijkt wel als elk kwartier de bel gaat en een nieuwe bezoeker zich aandient: een vriendin, een meisje dat model komt staan, nog een vriendin. Ook Gert Meijerink, vriend en zaakwaarnemer van Klashorst, valt halverwege het gesprek binnen.

Jarenlang was Klashorst de Jan Cremer van de schilderswereld: grote bek, een ruige levensstijl en publiciteitsgeil. Hij trad op in zijn eigen punkband Soviet Sex en introduceerde eind jaren tachtig als reactie op het vastgelopen modernisme in de schilderkunst de 'After Nature' stijl: een herontdekking van portretten, naakten en stilleven. Afgelopen jaar verscheen hij op tv met zijn serie 'De sprekende ezel', waarin hij al keuvelend bekende Nederlanders portretteerde. Tegenwoordig lijkt de 43-jarige schilder zich wat in te houden, kordate uitspraken uit het verleden zwakt hij af. Door schade en schande wijs geworden ziet vriend Meijerink erop toe dat Klashorst tijdens interviews niet al te openhartig is. Samen met Meijerink ontvluchtte Peter Klashorst in mei het West-Afrikaanse land Senegal. Drie weken zat hij in een volgepropte cel, in het voormalig slavendepot in Dakar, op beschuldiging van losbandig gedrag, aanzet tot prostitutie en het vervaardigen van obscene afbeeldingen. Buurtbewoners waren het zat dat er telkens weer andere vrouwen af en aan reden naar het huis van de portretschilder. Dat talloze meisjes naakt voor hem hebben geposeerd tijdens zijn verblijf van vier maanden in Dakar, ontkent Klashorst niet. "Maar ik heb ze er niet toe gedwongen, ze kleedden zich uit eigen vrije wil uit." Toen hij weer over een Nederlands paspoort beschikte - de Senegalese justitie had zijn oude reisdocument in beslag genomen - boekte hij onmiddellijk een vlucht naar Afrika. Kenia ditmaal, op veilige afstand van het islamitische Senegal. Hij heeft er alweer zo'n honderd portretten geschilderd, veelal van straatkinderen - en van vrouwen natuurlijk. Het aanvankelijke enthousiasme van een galerie in Nairobi die bereid was zijn werk tentoon te stellen, is inmiddels getemperd. Ze hadden zich bij de geplande expositie iets anders voorgesteld. "Iets bravers, iets traditioneels voor toeristen", lacht Klashorst spottend.

I. Afrika

"Vorig jaar heb ik een Liberiaans meisje leren kennen dat helemaal onder de scarification zat, weet je wel, tatoeages gemaakt met scheermesjes. Ze werkte illegaal in een Amsterdams bordeel. Ik zag haar vaker - of hoe noem je dat? - ik kreeg een soort relatie met haar. Ze was een levend standbeeld. Het fascineerde me dat kunst ook nog een andere betekenis had: naast een esthetische kant was er in Afrika kennelijk ook een spirituele kant. Dat meisje heeft een romantisch idee in mij wakker geschud: ik wilde de oorsprong van de kunst opzoeken. In Afrika heb je toch ook die grotschilderingen uit de oertijd? Dus heb ik een ticket in die richting gekocht. Voor Liberia kreeg ik niet direct een visum, toen werd het maar Gambia. Ik ontmoette er een Senegalese dame die dolgraag naar Nederland wilde. Tja, huilende vrouwen zijn niet te weerstaan, dus heb ik haar geld gegeven om een paspoort te kopen en een visum te regelen. Daar ben ik nu trouwens nog mee bezig. Fatima kwam uit Dakar, op mijn tweede reis ben ik haar daar gaan opzoeken. Ik ben met haar

getrouwd, een islamitisch huwelijk. Ik dacht: nu ik hier toch ben kan ik maar beter gaan schilderen. Binnen de kortste tijd was mijn huis een verzamelplaats van vrienden, halve garen en andere mensen die onaangepast gedrag vertonen. Je weet wel, mensen die je in elke stad wel tegenkomt. Ik woonde in een wijk die bevolkt werd door de Leboustam, te vergelijken met de Volendamse vissers, en streng islamitisch. Nu heb ik daar geen moeite mee. Maar zij wel met mij. Tja, ik ben een Nederlander, ik heb mijn eigen waarden en normen, ik ga me natuurlijk niet aanpassen. Omgekeerd verlang ik dat ook van niemand. Die inburgeringscursussen in Nederland, dat hoeft voor mij niet. Als mensen gesluierd naar hun werk willen in Nederland en shoarma willen eten, moet je ze dat vooral laten doen. We hoeven toch niet allemaal van kaas te houden en op klompen te lopen?

In die wijk in Dakar ging het er anders aan toe. Een vrouw die op straat rookt, wordt er meteen als hoer bestempeld. Senegal is een interessante mix van oude Afrikaanse tradities en de moslimcultuur. Daar schuift nu een nieuw geloof overheen: internet en de westerse cultuur. Eigenlijk zijn de meisjes in Senegal net zoals hier, zij willen ook in het openbaar roken of in een strakke broek rondlopen, zij kijken ook MTV. Bij mij in huis kon dat allemaal. Ik verbied niemand iets, iedereen kan doen waar die zin in heeft. Ik ben toch geen politieagent in eigen huis? Maar de buurt was het er niet mee eens. Toen de politie mij en mijn medebewoners thuis arresteerde, werden we joelend uitgeleide gedaan door de wijkbewoners.

In de Nederlandse berichtgeving werd ik afgeschilderd als een culturele provocateur, een naïef ventje. Ze zeggen: 't is zijn eigen schuld, had hij maar geen blote vrouwen moeten schilderen. Maar die journalisten zijn er niet eens geweest, bijna alle artikelen zijn geschreven vanuit Nederland. Of ze haalden er een 'deskundige' bij die er de ballen verstand van had, een onschuldige antropoloog die zich ook van alles op de mouw laat spelden. Ach, ik denk dat we allemaal een beetje naïef zijn. De doorsnee Nederlander weet niet eens dat Afrikanen ook cola drinken."

II. Gevangenis

"Mijn verblijf in de Senegalese gevangenis was best gezellig, het leek wel één grote mannenpraatgroep. Bij binnenkomst moet je al je geld en bezittingen afgeven en daardoor is iedereen elkaars gelijke. Dat was voor mij een totaal nieuwe ervaring, want buiten de gevangenis word je al gauw gezien als een wandelende zak geld. Natuurlijk, ik ben anders omdat ik blank ben, maar toch had ik het idee dat ik net zoals de andere gevangenen behandeld werd. Het was geen Club Med natuurlijk. Een stuk karton op de vloer was je bed, het stikte er van de vlooiën en mug-

Tja, ik ben een Nederlander, ik heb mijn eigen waarden en normen, ik ga me natuurlijk niet aanpassen.

gen. Er gebeurden verschrikkelijke dingen, werkelijk een mensonterende situatie. Geesteszieken die als medicijn half dood geslagen werden, verzwakte mensen die dood gingen aan een malaria-aanval. Zelf had ik nergens last van, ik was gezond en sterk. Onder het motto 'een gezonde geest in een gezond lichaam' deed ik oefeningen, opdrukken bijvoorbeeld. Mijn verblijf daar is wel vervelend geweest, maar ik ben er weg. De anderen zitten er nog, ik heb er honderden vrienden. Vrienden, ja. Ik heb tekeningen van hen gemaakt waarop ze allemaal spontaan een tekst schreven. 'Fuck the system', bijvoorbeeld. Ik dacht al aan een expositie onder de titel 'Boodschap uit de gevangenis'. Maar helaas, al het werk is in beslag genomen. Die hele ervaring in de cel heeft veel zaken op zijn kop gezet. Vooral de manier waarop ik aankijk tegen de gevestigde orde is veranderd. Ik had al zo mijn twijfels over rechters en dergelijke, die vooroordelen zijn nu alleen maar bevestigd. Dáárin is mijn naïviteit helemaal weg."

III. Geld

"In Dakar leefde ik in één grote familie. Een krankzinnige familie. Het was een huishouden van Jan Steen. Iedereen liep er in en uit: oma's, tantes, modellen met kinderen, modellen zonder kinderen. En ik, big daddy, moest het allemaal financieren natuurlijk. Nee, daar had ik geen problemen mee. Waarom zou ik? Zo zie je dat geld best gelukkig kan maken. Eerst schilderde ik nog met olieverf, maar ik ben al gauw overstapt op de lokale techniek: batik. Ik heb er een klein industrietje opgezet, had er verschillende mensen die me assisteerden. Ik wilde niet lullig doen, dus betaalde ik ze Nederlandse salarissen. Daar werd door iedereen uitgebreid van gegeten. Je moet bedenken dat achter iedere Senegalees met werk tien andere mensen staan die afhankelijk van hem zijn. Dus zo onderhield ik minstens honderd mensen. In reisgidsen zoals de Lonely Planet adviseren ze je geen cent teveel te betalen. Maar ik ben geen voorstander van dat pingelen en afdingen. Als een taxichauffeur me teveel vraagt voor een ritje van het vliegveld naar de stad, heb ik daar geen problemen mee. Misschien laat hij daarvan zijn zoon of dochter wel studeren. Ik zie het als een soort ontwikkelingshulp, misschien is dat beter dan zo'n kindje van Foster Parents Plan adopteren.

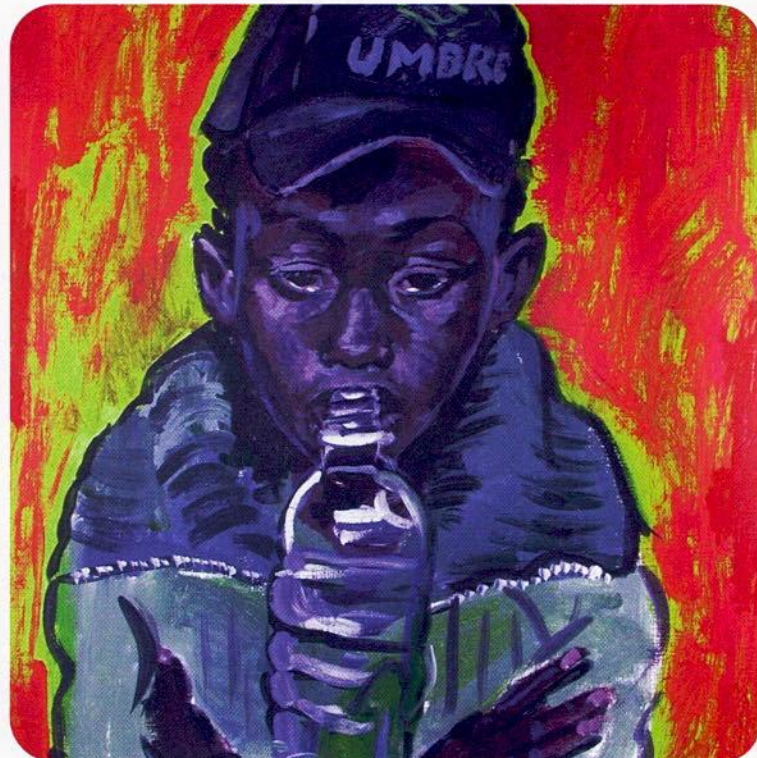
Geld en roem zijn niet mijn drijfveren. Ik ga niet beter schilderen als ik er goed voor betaald krijg. Gisteravond zat ik in de kroeg portretten te tekenen op bierviltjes. Die geef ik gratis weg. En binnenkort ga ik bierblikjes beschilderen voor Brand. Daar krijg ik veel geld voor. Maar als ze me hadden gevraagd het voor niks te doen, had ik ook wel 'ja' gezegd."

IV. Vader

"Mijn vader heeft de oorlog heel bewust meegemaakt en heeft in een concentratiekamp gezeten. Als je zoveel ellende hebt meegemaakt, heb je waarschijnlijk de neiging om je kinderen op een nare tijd voor te bereiden. Hij was heel streng en dominant, had extreme opvoedingsideeën. 'Een man moet hard zijn, hard als Kruppstaal.' Natuurlijk hadden we generatieconflicten, wie niet? Tegenwoordig heb ik niks met hem te schaften, we zien elkaar nooit. Af en toe spreken we elkaar eens aan de telefoon. Stoere mannen, he? Ach, ik ben helemaal niet stoer, misschien ben ik wel een nicht. Ik ben zeker niet zo stoer als mijn vader. In vergelijking met een Duits concentratiekamp is een Senegalese gevangenis iets voor mietjes. Hij is op eigen kracht uit een concentratiekamp ontsnapt, ik ben passief ontsnapt. Uitgerekend mijn vader heeft me daarbij geholpen. Opeens wordt je grootste vijand dan je grootste vriend. Of hij me afgetroefd heeft in het stoer zijn? Ach, misschien krijg ik nog een herkansing in Kenia. Want als ik zo doorga, komt er zeker een vervolg. En ik laat me niet tegenhouden, door welke autoriteit dan ook."

V. Ode aan dapperheid

"Het zijn de modellen die het verhaal vertellen, niet ik. Zij leiden het schilderij. Ik verzin niks, ik schilder alleen maar. Die meisjes kleden zich uit, ik zet geen pistool tegen hun hoofd om dat te doen. Ze willen het zelf. Door voor mij te poseren stellen ze een politieke daad. Mannen kunnen maar moeilijk aanvaarden dat vrouwen hun eigen emoties hebben, hun eigen seksualiteit, hun zelfstandigheid. Dat wordt vaak weggedrukt, zeker in Afrika. Als jij een Somalisch meisje was geweest, dan had je nu geen schaamlippen meer. Heel veel jongens en meisjes willen zich vrijvechten van starre regels.

Inderdaad, bij die strijd hebben ze mijn hulp niet nodig. Ik ben dan ook geen opruiër, ik stimuleer hun verzet niet. Maar ik voel me zeer vereerd dat ik hen mag schilderen. In feite breng ik een ode aan hun dapperheid. Het gaat mij er niet om blote kutten te schilderen, het gaat me om de schoonheid van het lichaam. Als ik een paar mooie ogen zie, dan kan ik daar helemaal in verdwijnen. Dat is mooier dan de mooiste BMW. De portretten die ik in Senegal en Kenia heb gemaakt, hebben de modellen zelf voorzien van teksten. Die heb ik er niet bijgeschreven. Ik ben eigenlijk alleen een chroniqueur, het is bijna een antropologische studie van de mensheid. Afgelopen jaar heb ik wel duizend mensen geportretteerd. Daarmee geef je ze onsterfelijkheid, je zet zo'n moment stil. Schilderen is voor mij een soort mensenliefde: ik wil het verhaal van de mens vertellen. Dat gevoel heb ik jarenlang onderdrukt. Toen ik op de Rietveldacademie zat wilde ik per se een 'moderne kunstenaar' worden. Maar het glamoureuze wereldje in New York was ik snel zat, het stelt geen fuck voor. Een opening van een expositie, een etentje in een chic restaurant en dan maar zitten wachten tot de krantenartikelen verschijnen. Nu is het maken van de schilderijen al zo leuk, dat het niks meer uitmaakt of die tentoonstelling een succes wordt of niet."

VI. Vrijheid

"Ik heb niks te maken met de Nederlandse kunstwereld, ik functioneer buiten subsidiegevers en museadirecteuren om. Gallery Donkersloot? Dat is niet mijn galerie. Ik ken er mensen, ze hebben een benefietverkoop voor mij gedaan toen ik in Dakar vastzat. Maar ik ben geen slaaf, van niemand niet. Ik ben een vrij mens. Die hele Fuchs en consorten, ik heb er geen boodschap aan. Ze komen hier in mijn atelier, lopen wat uit hun nek te ouwehoeren, beloven je een tentoonstelling. Als ik hen had moeten geloven, had ik al vijf keer in het Stedelijk gehangen. Het zijn geen mannen die hun woord houden."

Al die kunstenaars die met hijgende pootjes bij museadirecteuren rondhangen, en maar lopen klagen dat ze geen tentoonstelling krijgen. Het is een wanhopige poging om bij het establishment te horen, de truttigheid ten top. Nee, dan ga ik liever portretten maken op de huishoudbeurs. Dat is toch veel leuker! Als je je afhankelijk gaat maken van

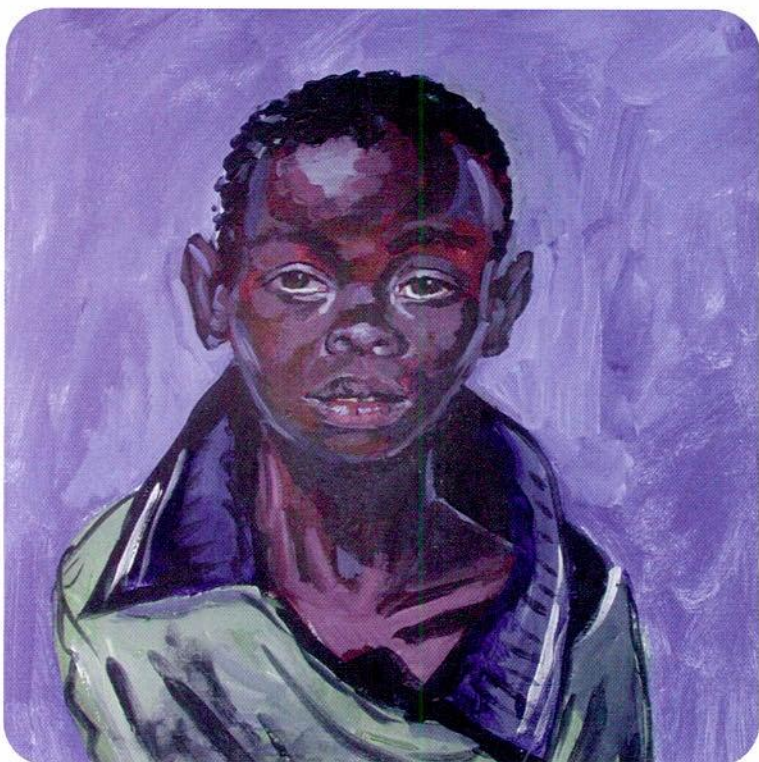
subsidiegevers, is het gedaan met je creativiteit. Al die theater- en dansgezelschappen die de straat op gaan, omdat hun subsidie is afgepakt. In Afrika heb je geweldige nationale balletten, die krijgen niks. Zó zou kunst moeten zijn: een soort vrijheid. Kunst ontstaat niet onder druk of dwang van geld. Mensen die succes hebben met een bepaalde stijl, hebben een recept, dat gaat maar door. Ontzettend saai. Het legt een bepaalde druk op, galeriehouders en hun gezinnen zijn er van afhankelijk. Als je geen succes hebt, dan geeft dat vrijheid. En vergeet niet: ik heb geen succes. Het is veel leuker om vanuit die underdogpositie te werken. Vrijheid is voor mij het hoogste goed."

VII. Eco-seks

"Condooms zijn pure symptoombestrijding. Thabo Mbeki, de president van Zuid-Afrika, heeft vorig jaar nog gezegd: aids bestaat niet, het is de armoede die ziektes veroorzaakt. In wezen heeft hij gelijk. Geen onderwijs, vies water of slecht eten, dat is veel erger. Ziektes als malaria en tbc vergen in Afrika veel meer slachtoffers dan aids. Je moet de armoede bestrijden, niet het virus. We kunnen wel kilo's condooms naar die landen sturen, maar kinderen krijgen moeten ze toch. Dat gebeurt gewoon. Dus dat hele gedoe met condooms is niet belangrijk. Die meiden die van onderen dichtgenaaid zijn en menstrueren, dat is pas gevaarlijk en onhygiënisch."

Ik ben voor eco-seks. Puur natuur. Ik heb geen actief condoombeleid. Als de vrouwen het willen, rollen ze hem er maar overheen, no problem. Het is totaal politiek incorrect om te zeggen dat je niet aan safe sex doet. Maar de liefde is soms sterker dan de ratio. Op zo'n moment wil je alles voor iemand doen, je wilt zelfs voor iemand sterven. Misschien dat je al neukend de pijp uitgaat."

Voor een reis naar Afrika laat ik me ook niet inenten. Ik slik geen malariapillen, vreet wat de pot schaft en drink hun water. Ach, je kunt wel paranoïde gaan rondlopen, maar misschien verongeluk ik met mijn surfplank of stort mijn vliegtuig op de terugreis neer. Dan had ik al die tijd voor niks die malariapillen geslikt en veilig gevreeën. Bovendien, ik ben nog in de bloei van mijn leven, ik wil best kinderen. Iedereen heeft daar toch recht op? Dus een Klashorst ook." H

Nooit eerder
hebben we
oma zo kwaad
gezien.

Hulp bieden is nobel. Hulp opdringen niet. Wat is het verschil? En: hoe weet je eigenlijk wat goed is voor een ander? Een essay.

Mijn broer gebruikt al jaren drugs. In de loop der jaren gaat het steeds slechter met hem. Ik doe weinig om hem te helpen - ik weet niet wat te doen. Ik zie andere hulpverleners falen en vraag me af wat hulp bieden of hulp opdringen werkelijk betekent.

De afgelopen jaren werd ik heen en weer geslingerd tussen woede, medelijden en onmacht als ik zag hoe mijn moeder mijn broer probeerde te helpen. Keer op keer schoot ze hem te hulp. Als hij weer eens uit zijn huis gezet was zocht ze een nieuwe woning voor hem. Ze schreef hem brieven, probeerde hem te begrijpen en bracht hem in contact met hulpverleners. Zocht hem op als hij in de gevangenis zat, kocht fruit en warme kleren voor hem en ging er zelf haast aan onderdoor – want al die hulp ging steeds gepaard met haar hoop dat het nu eindelijk eens beter met hem zou gaan, dat hij zijn ogen zou openen, zijn leven zou veranderen en een ander mens zou worden. En keer op keer deed hij dat niet. Ze kon en mocht hem niet loslaten: ze wilde geen slechte moeder zijn – dat was ze in het verleden waarschijnlijk al geweest, hield ze zichzelf wanhopig voor. Maar ze kon hem ook niet helpen. De hulp werd in dank aanvaard, maar bereikte niet waar ze voor bedoeld was. Mijn broer bleef gebruiken.

Ik deed weinig al die jaren. Mijn broer en ik waren altijd al heel verschillend geweest, hij ging het huis uit toen ik twaalf was, en in de loop der jaren groeiden we verder uit elkaar. Ik probeerde er te zijn, vooral voor moeder, als ze het te kwaad had. En ik probeerde, misschien nogal vrijblijvend, solidair te zijn met mijn broer, hem het gevoel te geven dat ik er zou zijn als hij me nodig had, dat ik hem niet veroordeelde en dat ik me beslist niet beter voelde dan hij. Ik stuurde hem af en toe een kaartje, een heel enkele keer belden we, maar ik ondernam verder niets. Ik was kwaad op hem als hij ons weer eens teleurstelde, door afspraken niet na te komen, te liegen of maandenlang niets van zich te laten horen. Ik voelde medelijden als ik hem zag – in de eerste jaren bleek en dik van het vochttoedeem dat overmatig drankgebruik met zich mee kan brengen, later mager en met de schichtige blik die iedere drugsgebruiker over zich krijgt. Rotterdam, waar hij inmiddels woonde, werd een stad om te mijden, vooral de omgeving rond het Centraal Station, maar ik ontmoette zijn blik in de ogen van anderen, in Hoog Catharijne, op de Amsterdamse Zeedijk, maar eigenlijk in iedere stad – blikken die ik afkocht met een paar gulden. Snel liep ik verder.

Drenkeling

Hulp bieden aan iemand die in nood verkeert, lijkt op het eerste gezicht zo vanzelfsprekend en eenvoudig. Een drenkeling roept om hulp, jij kunt zwemmen, je duikt in het water en redt de ongelukkige. Het bieden van hulp is niet alleen vanzelfsprekend, het wordt bovendien als morele plicht gezien. Je behóórt hulp te bieden aan mensen die je nodig hebben, en al helemaal aan directe familie of goede vrienden. Je verwacht van mensen dat ze zich tot op zekere hoogte verantwoordelijk voelen voor het welzijn van anderen, én dat ze consequenties trekken uit die verantwoordelijkheid.

Maar je bent slechts tot op zekere hoogte betrokken bij het geluk van anderen – zowel moreel als gevoelsmatig. De misère van vrienden of nabije familie raakt je meer dan 'abstracte' nood die je op tv ziet, hoe veel groter of objectief schrijnender die ook zijn mag. En de alledaagse moraal sluit daarbij aan. Je spreekt schande van de zoon die zijn zieke moeder niet opzoekt, maar als diezelfde zieke ineens je buurvrouw van vroeger blijkt te zijn die je al in geen jaren gezien had, dan is de druk

om voor haar klaar te staan al een stuk minder. En hoe hard hulporganisaties voor de derde wereld ook argumenteren dat je in principe even betrokken bent bij mensen die tienduizend kilometer verderop wonen als bij je directe naasten, in de praktijk werkt het anders. De rede wil wel, maar het gevoel werkt niet mee – en honderden jaren rationalistische filosofie ten spijt, zet ons gevoel ons nog altijd eerder tot handelen aan dan onze rede.

De mogelijkheden om iets te doen zijn beperkt, het spontane gevoel van betrokkenheid werkt gradueel en de huis-tuin-en-keukenmoraal heeft zich daaraan aangepast. Met het verschil tussen wat je in principe zou moeten doen om anderen te helpen en de praktijk waarin je tekortschiet, blijkt je wel te kunnen leven. En je kunt voor jezelf goedpraten waarom je vaak niet te hulp schiet: berustend, redelijk, en met een gebaar van onmacht leg je je onvoorwaardelijk idealistische puber-kinderen uit dat je nu eenmaal niet in staat bent om alle ellende van de hele wereld op je schouders te nemen, dat een mens keuzes moet maken, dat ieder mens nu eenmaal uiteindelijk tekortschiet – dat dat de condition humaine is. En je verschuilt je weer achter je krant.

Padvinder

De vraag of je al dan niet te hulp moet schieten wordt nog ingewikkelder, als je je realiseert dat vaak helemaal niet duidelijk is wélke hulp je zou kunnen of moeten bieden; en of je hulp überhaupt wel gewenst is – of zelfs maar als hulp wordt ervaren. Iedereen kent de situatie waarin goedbedoelde bemoeienis op verontwaardiging stuit: 'Jahaa, ik wéét dat dit volgens jou niet slim is, maar tóch doe ik het.' Het klassieke voorbeeld is dat van de padvinder die een oude vrouw bij de lurven grijpt en door het drukke verkeer naar de overkant van de straat loodst zonder haar te vragen waar ze werkelijk naartoe moet.

En wat als iemand ervoor kiest om zich aan te sluiten bij een religieuze sekte die je tegenstaat, begint aan een project dat volgens jou enkel tot zijn faillissement kan leiden, of, zoals in het geval van mijn broer, drugsgebruiker wordt? Hoe kun je weten wat goed is voor een ander? Wanneer is nog sprake van een (verkeerde) keuze, wanneer van stom noodlot of misschien nog erger, van stomme pech? Mag je je hulp opdringen tegen de wil van de ander in?

Bij kinderen noem je dat opvoeden, en is het geaccepteerd en zelfs geboden dat je ze los van hun eigen wil jouw hulp opdringt voor hun eigen bestwil – waar zit dat overigens, je 'bestwil'? – maar bij volwassenen speelt altijd de overweging mee dat je respect moet hebben voor de keuzes en levensstijl van de ander, hoezeer die ook tot een leven leiden dat je zelf nooit zou kiezen. Te helpen kan een gebod zijn, het respecteren van het zelfbeschikkingsrecht en de overtuigingen van de ander is dat net zo goed. Of je hulp biedt is dus niet alleen afhankelijk van de hoeveelheid gevoel, kordaatheid en moraal die je in huis hebt, maar ook van je oordeel over de situatie van de ander vanuit jouw eigen perspectief. Als je hulp opdringt aan een ander, handel je vanuit het standpunt beter te weten dan die ander wat goed voor hem is – zoals de rechter die een drugsverslaafde dwingt om zich in een ontwenningssliniek te laten opnemen, de marxist die de 'bourgeois' naar een heropvoedingskamp stuurt, of de overheid die iedereen verplicht zich voor een ziektekostenverzekering in te schrijven. In al deze gevallen is sprake van machtsuitoefening. Machtsuitoefening die wordt gerechtvaardigd door het oordeel dat de ander blind is voor – een aspect van – zijn eigen situatie. Ik moet hierbij denken aan mijn oma die uiteindelijk echt niet meer op zichzelf kon wonen. Ze viel regelmatig en kon zelf niet meer overeind

Helpen is een gebod. Maar het respecteren van de overtuigingen van de ander is dat net zo goed.

komen. Haar huis vervuilde. Zelf vond ze dat het allemaal nog wel ging en ze wilde pertinent niet weg uit het huis waar ze vijftig jaar gewoond had. De familie forceerde uiteindelijk een doorbraak, door haar toen ze tijdelijk ziek en in de war was in een bejaardenhuis te laten opnemen. Nooit eerder hebben we haar zo kwaad gezien als toen ze weer bij zinnen kwam en zich realiseerde wat er gebeurd was. Ze voelde zich bedrogen, vernederd en gekidnapt.

Enkele maanden later begon ze bij te draaien – ze voelde zich duidelijk minder eenzaam, het zorgend personeel en de fysiotherapeut bleken erg aardig te zijn en ze kwam de deur weer eens uit. Natuurlijk waren er nadelen en oma zal nooit openlijk toegeven dat het de juiste beslissing geweest is, maar alles bij elkaar lijkt de opgedrongen hulp terecht te zijn geweest. Ze lijkt zelfs op te wegen tegen de inbreuk op het zelfbeschikingsrecht.

Stank voor dank

Hulp opdringen kun je alleen als je daadwerkelijk macht over een ander kunt uitoefenen. Je gaat tegen iemands wil in en dwingt hem iets te doen of laten waarvoor hij niet kiest, wat hij niet erkent als iets wat in zijn

belang is – je kunt slechts hopen dat hij later inziet dat het opgedrongene inderdaad goed voor hem was. Degene die dergelijke 'hulp' opdringt loopt een kans stank voor dank te krijgen.

Veel ex-drugsgebruikers die onder dwang zijn afgekickt, vallen uiteindelijk terug: hun eigen manier van leven, hun vrijheid van handelen volgens hun eigen overtuigingen (lees: 'verslaving') is hen wel voor even ontrokken in de kliniek, maar dat wil nog niet zeggen dat er een ander wereldbeeld om hun handelen richting te geven voor in de plaats gekomen is. Je kunt anderen wel dwingen om niet volgens hun eigen patronen en keuzes te leven, maar niet om aan een ander perspectief ook werkelijk zin te ontleen. Zin geven, keuzes maken zal iedereen uiteindelijk zelf moeten doen op grond van de dingen waarin hij gelooft, en je kunt niemand dwingen ergens in te geloven. Hulp opdringen kun je alleen aan de buitenkant. Vervolgens kun je enkel hopen dat iemand inziet of ervaart dat de nieuwe situatie beter is dan de oude.

Mijn moeder had niet de macht om haar hulp werkelijk op te dringen, dus bleef het bij het bieden, het vrijblijvend geven van hulp. De materiële hulp was welkom, maar kon prima worden ingepast in mijn broers manier van leven, en werkte in die zin averechts. En geestelijke hulp kwam niet werkelijk aan, de drugs en de bijbehorende gedragspatronen waren sterker dan argumenten of tranen. Ik kan er wel van overtuigd zijn dat een drugsvrije manier van leven rijker, diverser, spannender en mooier is, maar noch ik, noch een dwangbehandeling zou mijn broer die overtuiging op kunnen dringen. Dit is weer de condition humaine: je schiet niet alleen fysiek tekort om iedereen die in jouw ogen hulp behoeft te helpen, maar ieder van ons moet zélf - in vrijheid en voor eigen rekening - richting en zin te geven aan zijn handelen. Goedbedoelde hulp van anderen kan je nieuwe mogelijkheden tonen. Uiteindelijk kies je zelf of je ze als kansen wilt zien en grijpen. **H**

advertentie

Steunfonds voor Humanistische Projecten in de Ouderenzorg

De HSHB is het steunfonds voor humanistische projecten in de ouderenzorg. In 2000 kregen verschillende humanistische organisaties financiële steun voor speciale projecten. Zoals Erasmushuis voor 'doorbreking isolement ouderen', Jannes van der Sleedenhuis voor 'gesprekken over videobeelden' of Universiteit voor Humanistiek voor 'humanistische kwaliteitszorg'.

Deze financiële steun werd mogelijk gemaakt door bijdragen van begunstigers (f 25,-) en door giften en legaten.

Voor verdere informatie over het verkrijgen van subsidies en aanmelding als contribuant: www.human.nl/hshb of postbus 75585, 1070 AN Amsterdam.

advertentie

Een tipje van de sluier reizen om over na te denken

Israël
Jordanië
Libanon
Syrië
Istanbul
Griekenland
Kreta
Bootreis Dnjepr
Indonesië
India
Maatreizen

Groepseizen onder
deskundige leiding.

Instituut voor Internationale Excursies
Meerwijklaan 4 - 1861 MB Bergen NH
tel. 072-5812600 - email: info@ivie.nl

Ik wil een
ommetje kunnen
maken zonder
verkeersdrukte
te voelen.

Minister Pronk wil dat gemeenten de komende twintig jaar zelf bepalen welk grondgebied. Een deskundige, bewoners van een 'niet-gewenst' stukje Purmerend

Onbestemd

De bewoners van negen woonschepen in de ringvaart van Purmerend liggen in de clinch met de gemeente, die hun ligplaats wil 'herbestemmen'.

Tussen twee bruggen ingeklemd, langs een dijk met drassige berm, liggen negen historische woonschepen roerloos in het water van de Purmerringvaart. De schepen, acht zeilschepen en één motorschip, dragen namen die herinneringen oproepen aan vervlogen tijden; 'De Nieuwe Weereld', 'Wilhelmina', 'Door Vriendschap' en 'De Verwisseling'. Rietkragen waar alle kleur uit is weggetrokken vormen de natuurlijke scheiding tussen het groene gras op de dijk en het water in de vaart. Op de dijk kringelt een fietspad naar een nabijgelegen woonwijk. Achter de dijk, waar zich ruim 15 jaar geleden nog een Noord-Hollands polderlandschap uitstreekte, is nu een park aangelegd. Een typische Noord-Hollandse boerderij is gebleven, maar de boer die erin zat werd uitgekocht door de gemeente en de boerderij werd kinderboerderij. Het is er aangenaam rustig. De masten van de boten steken strak af tegen de ijle lucht. Uit de meeste schoorstenen op het dek kringelt witte rook omhoog.

"De stroomvoorziening is een beetje omslachtig, omdat we geen bouwaansluitingen hebben", vertelt Johan de Vries (39). Samen met zijn vrouw Annemieke (35) en zijn 3 kinderen woont hij al acht jaar op 'De Fries', een zeilschip uit 1911 dat voorheen op de Zuiderzee en in de kleine binnenwateren voer. Binnen in het ruim, dat nu als woonkamer functioneert, ruikt het naar diesel. "Het blijft behelpen, maar het heeft ook z'n charme. Met een dieselaggregaat en een dynamo wekken we 220 volt op. Voor de koelkast en het fornuis gebruiken we gasflessen. Water moeten we zelf tanken. We varen naar de brug om het te halen. We hebben een watercapaciteit van 2000 liter. Dat betekent dat we ongeveer één keer per maand moeten tanken. Om te kunnen varen, tanken we bij tijd en wijle rode diesel in een van de grotere havens. Die diesel gebruiken we trouwens ook voor de verwarming." Terwijl Annemieke voorbereidingen treft voor het avondeten, vertelt Johan wat deze plek zo aantrekkelijk maakt. "Zeker voor dit soort schepen is deze plek uniek. Het is een stuk met heel veel rust, zodat je ook zonder geklaag van burens bezig kunt zijn met de restauratie van je schip. Daarnaast ligt het vlakbij het centrum terwijl je niet het idee hebt dat je in de stad woont." Ook de onderlinge band met de woonschepbewoners vindt Johan uniek: "Iedereen kent elkaar. We delen dezelfde passie: oude woonschepen. Als je hulp nodig hebt bij een zware klus aan boord, dan krijg je die vanzelfsprekend. Die band wordt natuurlijk nog eens versterkt door het hele getouwtrek met de plaatselijke politiek."

Een paar ligplaatsen verderop ligt het schip van Erick Takes (59). Erick, alleenstaand, woont het langst op deze locatie. In 1972 kocht hij zijn schip, 'Nooitgedacht', als casco van een handelaar. Na een jaar intensief restaureren, nam hij er definitief zijn intrek in. Sinds 1975 ligt hij aan het stukje dijk in de Purmerringvaart. Zijn schip, dat uit 1896 dateert, is net als de overige schepen bereikbaar via een loopplank, een klop op het luik vervangt de deurbel. Het ruim van het zeilende vrachtschip is nu woonkamer. Aan de wand ingelijste foto's van zeilschepen. Erick woont hier inmiddels 25 jaar en weet als geen ander hoe de gemeente al jarenlang tracht het stukje rond de dijk te herbestemmen. "Het eerste bestemmingsplan voor deze locatie dateert al uit 1974. Pas in 1986 is dat plan, dat moest voorzien in 'vissen en recreëren', goedgekeurd

door de Raad van State. Omstreeks die tijd hebben ze ons een zogenoemde uitsterfregeling aangeboden. Dat betekende dat de combinatie van schip en bewoner zou worden gedoogd. Als je een ander schip zou kopen, moest je weg en als het schip van eigenaar zou verwisselen, zou het ook weg moeten. Daar hebben we destijds bezwaar tegen aangekend en vervolgens is die hele discussie eigenlijk als een nachtkars uitgelopen."

Pas in 1993, als er een nieuwe gemeenteraad is geïnstalleerd, klopt de plaatselijke politiek weer bij de woonschepbewoners aan. Erick vervolgt: "Het was hetzelfde verhaal; we lagen hier in strijd met het bestemmingsplan en ze boden ons opnieuw een uitsterfregeling aan. Een aantal woonarkbewoners, die verderop lagen, zijn daar toen mee akkoord gegaan. Maar wij zijn gaan praten met de plaatselijke politiek en hebben ons gepresenteerd als 'de bewoners van de varende schepen'. Daarmee ontsprongen we weer de dans. We mochten blijven, maar de ligplaats mocht geen permanent karakter krijgen. Wat een permanent karakter voor een ligplaats zou moeten zijn, werd alleen nergens gedefinieerd."

Dit keer blijft het stil tot 1999, als wederom een nieuwe college zitting heeft genomen. Erick: "De gemeente meldde dat alle woonschepen in 2005 op het riool zouden moeten worden aangesloten, maar dat dat bij ons niet kon in verband met het bestemmingsplan. Ze stuurden aan op een overgangsregeling. Toen zijn we overgaan tot actie. In mei 2000 hebben we ons georganiseerd in de 'Vereniging van Historische Schepen Purmerend'. Vervolgens hebben we in juni een zogenoemde Open Botendag georganiseerd. Dat was een groot succes."

De Open Botendag wierp inderdaad zijn vruchten af. Ongeveer de helft van het totaal aantal raadsleden schaarde zich ineens achter de bewoners van de woonschepen. Netto resultaat: de discussie werd opgeschort tot na de zomer. Johan: "Toen bleek ineens dat er één politieke partij was die zich had bedacht. Daarmee waren we weer terug bij af." Half november werd daarom weer actie gevoerd, die een aantal raadsleden weer van positie deed veranderen. Dat was de laatste ontwikkeling.

De bewoners van de schepen hebben het sterke vermoeden dat ze het veld moeten ruimen voor andere belangen. Johan: "Aan de overkant van het water, tegenover ons, ligt een bedrijventerrein. Er zijn plannen om dat terrein binnen vijf jaar leeg te maken en te bestemmen voor een 'A-lokatie bouwen'. Het feit dat hier schepen liggen, zou de projectontwikkelaar in de bouw beperken. Daarnaast zouden de schepen het uitzicht beperken van de toekomstige bewoners. Dat hebben individuele raadsleden ons verteld."

Terug naar Erick. Wat als de gemeente de bewoners zal sommeren om definitief te vetrekken? Hij is nuchter: "Ons wegsturen uit Purmerend levert niets op. Dat zou betekenen dat we weer bij een andere gemeente aan moeten kloppen en het hele circus weer van voren af aan begint. Nederland is namelijk vol, als het om woonschepen gaat." (HA) **H**

ngens van de Nederlander de doorslag gaan geven bij het inrichten van hun en enkele willekeurige Nederlanders geven hun visie.

Bestemmen

De recente Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening geeft aan hoe de regering de komende twintig jaar met de ruimte in Nederland om wil gaan.

Nederland is het resultaat van eeuwen strijd met de elementen en dus door planning tot stand gekomen. Maar het huidige uiterlijk van Nederland is volgens Tjerk Ruimschotel, stedenbouwkundige bij de gemeente Groningen en co-auteur van de 'Atlas van de Verandering', vooral een voortvloeisel van de Tweede Wereldoorlog. "Bang om voor voedsel afhankelijk te zijn van het buitenland, werd ieder braakliggend stukje land tot landbouwgrond gecultiveerd. Direct na de oorlog werd ook enorm veel gebouwd. En we verloren Indië; ter compensatie moest Nederland een moderne staat worden. Dat werd onze nieuwe, nationale uitdaging, strak geregisseerd door de overheid. Alomvattende plannen kwamen op tafel, iedere greppel werd in kaart gebracht en de overheidsbemoeienis drong door tot in alle facetten van de industrie, landbouw en woningbouw. Nederland ging op de schop en de bouwput is nog niet gedicht."

Al dat plannen ten spijt ziet ons land er tegenwoordig anders uit dan in de jaren zestig, toen de Eerste Nota verscheen, werd voorzien. Dit komt deels door foutieve berekeningen (men verwachtte in het jaar 2000 twintig miljoen inwoners; het werden er ruim zestien miljoen), deels door het onvermogen maatschappelijke ontwikkelingen te voorspellen. We leiden niet langer het gestructureerde leventje van veertig jaar geleden waarop de Eerste en Tweede Nota waren gebaseerd, maar wonen, werken en recreëren veelal op verschillende plekken, zijn mobiel en leven in verschillende samenlevingsvormen. Als we zo weinig grip hebben op de manier waarop de ruimte om ons heen zich ontwikkelt, wat is dan het nut van nota's? Ruimschotel: "Het kabinet spreekt zich uit. Zo kan een nota worden gebruikt als rechtvaardiging om bepaalde dingen te eisen

of te verwachten. Maar het blijft een tijdsdocument."

Het tijdsdocument dat momenteel voorligt, heeft de menselijke maat als uitgangspunt. De term doet vermoeden dat Pronk inspeelt op de behoeften en wensen van de mensen die de ruimte gebruiken. Dat is volgens Ruimschotel maar ten dele waar. "De minister wil dat er wordt gebouwd binnen proporties die we nog als aangenaam ervaren: hoogbouw 'waar je mee kunt relateren'. Maar het is jammer dat Pronk de logische vervolgstap niet zet: aansluiten bij menselijke behoeften. Wat die zijn? Volgens een recent onderzoek 'Geef ons de ruimte', dat via internet is uitgevoerd, staat natuurbehoud hoog op onze agenda, maar ook een vrijstaand huis met tuin."

De Vijfde Nota laat dat vrijstaande huis met tuin niet toe. Het kabinet wil de gemeenten en provincies grotendeels het ruimtelijk beleid laten bepalen, waaronder de groei van het aantal woningen. Zij mogen aangeven tot welke grens zij willen uitbreiden. Rond die ruimte wordt dan een rode streep getrokken, waarbuiten niet mag worden gebouwd. Tjerk Ruimschotel is geen voorstander van dit zogenoemde 'contourenbeleid', maar ziet wel een gunstig effect. "Het dwingt de gemeente over haar groeiwensen na te denken. Wil zij zoveel mogelijk mensen en bedrijven huisvesten of wil zij de bewoners ruimte en natuur bieden? Elke gemeente moet zich afvragen welke markt zij wil bedienen. Net als een kledingmerk."

Gevolg zal zijn dat de rijken in de ruime, groene gemeenten van het land gaan wonen -zoals je nu al ziet in het Gooi en op de Utrechtse Heuvelrug - en armen in de dichter bevolkte delen van het land. Ruimschotel: "Het klinkt misschien politiek incorrect, maar ik vind dat niet zo erg. Het betekent immers ook dat de vermogenden onder ons opdraaien voor de kosten van natuurbehoud en dat wij op zondag gratis in die mooie bossen kunnen wandelen." (EH) **H**

Dynamisch

Esther Reijnen (30), tv-redacteur, woont in Amsterdam, werkt in Hilversum.

"Sinds een paar maanden woon ik samen met mijn vriend in ons eigen huis in Amsterdam-Oost, op de grens tussen de arme Indische buurt en de rijke Eilandenbuurt. Ik woon nog net aan de arme kant. Honderd meter verder ziet het er schoner uit. Ik ben een stadsmens, al wil ik bij ons volgende huis een tuin. Maar daarvoor moet ik Amsterdam uit. Ik houd van de dynamiek van de stad, van het gevoel dat de wereld binnen handbereik ligt. Ontspannen doe ik op mijn balkonnetje, in het park of in de achtertuin van vrienden met een buitenhuisje. Het is soms wel moeilijk rust te vinden, absolute stilte is in Nederland schaars en je bent nergens alleen. Het is altijd weer schrikken als blijkt dat heel Amsterdam op een zonnige dag in het Amsterdamse Bos zit: iedereen maakt dan dezelfde 'originele' plannen voor een dagje uit." (EH)

Dorpse sfeer

Suzanne Sprooten (33), opticien, woont in Franeker, werkt in Harlingen.

"Franeker is een heel overzichtelijk plaatsje, iets tussen een dorp en een stad in. Het heeft de voordelen van beide: winkels in de buurt (belangrijk voor een moeder van twee kinderen) en een inwoneraantal dat klein genoeg is om een dorpse sfeer te creëren en een sociaal netwerk op te bouwen. Mijn huidige woonomgeving past bij mij. Als je in een uithoek als deze woont, heb je volgens mij een bredere kijk op je omgeving dan mensen uit Randstedelijke gebieden. Ik merk overigens dat Friesland meer in trek raakt. Veel stedelingen verhuizen na hun pensionering deze kant op. Je merkt het aan de stijgende huizenprijzen en er wordt ook veel gebouwd. Ik hoop maar dat de overheid daar controle over houdt en de authentieke dorpsgezichten, rust en ruimte weet te waarborgen." (EH)

Rust en vrijheid

Ko de Winter (58), akkerbouwer bij Lelystad.

"Onze boerderij ligt zo'n vijftien kilometer buiten de kern van Lelystad, midden tussen de akkers. De dichtstbijzijnde buurman woont zeshonderd meter verderop. Het landschap om ons heen is heel wijs, al wonen we slechts twee kilometer van vliegveld Lelystad af. Wij zijn hier 27 jaar geleden neergestreken omdat je als boer bij je land moet wonen en de polder veel rust en vrijheid biedt. Zoals wij wonen gun ik het anderen ook. Maar niet iedereen treft het. Ik zit in het najaar veel op de tractor en heb bij mijn werk de radio vaak aan. Als ik het aantal files in Nederland hoor schrik ik; er moet toch iets mis zijn. Om dit soort problemen op te lossen is het belangrijk dat de overheid de schaarse ruimte in ons land verdeelt en ordent, maar dat mag niet ten koste gaan van de boeren, zoals nu vaak het geval is." (EH) **H**

Humanisten
waren bezig
een lekke
fietsband
op te pompen.

Filosoof Heleen Pott is bijzonder hoogleraar 'Kunst en samenleving in humanistisch perspectief'. Onlangs sprak zij haar oratie uit, vol pittige kritiek op het humanisme.

'Humanisme houdt hoe dan ook weekheid in', liet Michel Foucault, een van de meest invloedrijke denkers van de twintigste eeuw, zich ooit ontvallen. Sartre, al net zo'n spraakmakende Franse filosoof, moest ook niet veel van het humanisme hebben. In zijn roman 'Walging' voert hij een 'autodidact' ten tonele, die de hoofdpersoon voorhoudt: 'Er is een doel, meneer. Er zijn mensen ... men moet hen liefhebben ...' Sartre's held voelt daarop zo'n walging in zich opkomen, dat hij bij zichzelf zegt: 'Ik wil niet met dit humanisme geïdentificeerd worden, ik wil niet dat dit weekdier zich volzuigt met mijn goeie rode bloed. Ik zal alleen niet zo stom zijn te zeggen dat ik anti-humanist ben. Ik ben gewoon geen humanist, dat is alles.'

Filosoof Heleen Pott (1952) citeert Foucault en Sartre met een zeker genoegen direct in het begin van haar oratie – de toespraak waarmee ze als hoogleraar officieel haar leerstoel aanvaardde. Verderop gaat ze uitvoerig in op de recente humanisme-kritiek van een andere wilde denker: de Duitse filosoof Peter Sloterdijk *. Pott, docent aan de universiteit van Rotterdam en Maastricht, heeft haar deeltijd-hoogleraarschap te danken aan de (humanistische) Stichting Socrates. Waarom dan zo scherp ingezet? Pott: "Omdat ik denk dat deze wilde denkers een probleem aansnijden dat humanisten niet serieus genoeg nemen. Sartre en Foucault vonden allebei dat het humanisme veel te gemakzuchtig reageerde op de gruwelen van de twintigste eeuw, met name de Tweede Wereldoorlog. Zelfs direct na die oorlog probeerden humanisten zichzelf en anderen nog wijs te maken dat de mens eigenlijk toch wel goed was, en dat we maar gewoon door moesten gaan met de vertrouwde pogingen om de mensheid verder te verheffen. Het kan best zijn dat humanisten op dat moment gewoon een beetje verdwaasd waren door de schok, maar ik ben het met Sartre en Foucault eens dat zo'n reactie veel te makkelijk is. Het lijkt alsof humanisten zichzelf voorhielden: 'We móeten nu eenmaal een ideaal hebben. Laten we dan maar blijven geloven in de goedheid van de mens.' Terwijl Auschwitz en Hiroshima die vertedering over de mens duidelijk logenstraffen, zou je zeggen. Humanisten waren almaar bezig een leuke fietsband op te pompen. Ze durfden de realiteit gewoon niet onder ogen te zien, ze waren te week om hun eigen traditie te bekritisieren. Zo zet je jezelf buitenspel."

Op de vuist

Kritiek heeft Pott ook op het hedendaagse humanisme. "Bij het voorbereiden van mijn oratie heb ik onder meer het boekje 'Werken met Waarden' gelezen, waarin het Humanistisch Verbond zijn agenda-punten voor de nieuwe eeuw op een rijtje zet. Dat boekje zwijgt als het graf over alles wat met alledaagse politiek, macht en belangentegenstellingen te maken heeft – alsof het etaleren van goede bedoelingen belangrijker is dan het realiseren ervan." 'Werken met Waarden' is doortrokken van het paarse poldermodel, vindt Pott. Net zoals paars niet echt durft uit te vechten welke waarden nu het belangrijkste zijn (en in plaats daarvan op economische verworvenheden wijst), durft de humanistische beweging in 'Werken met Waarden' ook geen keuzes te maken. Solidariteit is belangrijk, maar individuele ontplooiing ook. Hard werken en genieten van je materiële verworvenheden? Prima. Maar als je wilt onthaasten, is dat evengoed mooi. Pott: "Het humanisme verenigt vogels van verschillende pluimage: je hebt VVD-humanisten, linkse humanisten, religieus humanisten, 'leuk levenskunst'-humanisten, positivistische humanisten, boeddhistische

humanisten. Als zij elk een prioriteitenlijstje zouden opstellen, gebaseerd op wat hen werkelijk beweegt, dan zouden ze in elk geval intellectueel op de vuist moeten. Maar die verschillen worden onder het tapijt geschoffeld, iedereen is als de dood voor debat. 'Werken met Waarden' wil het iedereen naar de zin maken en heeft daarom niets meer te melden, het geeft aan alle kanten mee: net een weekdier"

Pott voelt zich echter ook aangesproken door het humanisme. "Het zou nogal opportunistisch zijn om Socrates-hoogleraar te worden en onder-tussen de humanisten alleen maar als een clubje weekdieren te beschouwen! Voor mij is humanisme in essentie een serieuze poging om het in deze wereld te redden zonder beroep op een hogere macht, een opperwezen, of op heilige boeken waar het allemaal in zou staan. Dat is een uniek experiment in de wereldgeschiedenis. Het is wat mij betreft nog steeds een open vraag of een levensbeschouwing zonder God, en zonder zoiets als een warm, maar ongerijmd geloof in het goede, op lange termijn individueel en collectief werkt. Misschien is het een te moeilijke opgave. Maar we zijn er in zekere zin toe veroordeeld. Het lukt mij in ieder geval niet meer om in de god van de kleuterschool te geloven. En ik vind het ook een soort regressie om katholiek te worden, zoals nu in de mode is. Het idee dat er een God is die je de hele dag in de gaten houdt en die je beloont met een eeuwig leven als je braaf je best doet, of anders de hel - dat is echt te infantiel. Hoe lukt het die neo-katholieken toch om in zoiets te geloven? Ik zou teveel hulpconstructies nodig hebben om dat aan mezelf te blijven verkopen. Maar postmodern cynisme waarbij je je met niets meer engageert en alleen maar leuk wilt leven is op termijn vooral leeg en vervelend, en volgens mij ook geen optie."

Kathedralen

De hamvraag is de volgende, denkt Pott, verwijzend naar een uitspraak van Nietzsche. Als de geseclariseerde werkelijkheid niet langer troost en geborgenheid biedt, wat moet je dan doen? Je laten troosten door het denken? Bij wijze van toevluchtsoord filosofische kathedralen bouwen en die warm stoken met de illusies van het oude optimistische humanisme? Of proberen je hoe dan ook aan het leven zelf te warmen, en in de filosofie koel blijven analyseren, de onderkoeldheid van het denken verdragen? Pott: "Voor mij is het duidelijk: dat laatste. Filosofie moet laten zien hoe het zit, en niet hoe we het graag zouden hebben. Humanisme doet zich in de praktijk helaas vaak voor als een soort geloof zonder God, met alle functies van dien. Het wil geborgenheid bieden, je moet je eraan kunnen warmen. Eigenlijk een heel interessante parallel: zoals christenen wel móeten geloven dat God goed is, móeten humanisten van dit slag wel geloven dat de mens goed is. En dat is anno 2001 echt te argeloos." "Ik zie Foucault en Sartre en ook Sloterdijk als 'koele' denkers die de humanistische kern juist willen behouden. Daartoe zoeken zij naar een 'ander' humanisme voorbij de argeloosheid. Dat doen ze op een radicale manier, die sommige humanisten niet aan zal staan. Maar ik kan me heel goed herkennen in hun project."

Gevoelig

Een van de eerste vragen binnen dat project is of het mensbeeld van het humanisme wel klopt. Humanisten verheerlijken van oudsher de rationele vermogens van de mens. Hun hoop is, dat goede lectuur het rationele in de mens cultiveert, waardoor automatisch een betere

wereld ontstaat. Ofwel: als jongeren maar de juiste boeken lezen, worden ze vanzelf modelburgers. Sloterdijk, de andere filosoof die een grote rol speelt in Potts oratie, denkt dat dit zogenoemde 'Bildungs-ideaal' niet meer werkt in de moderne informatiemaatschappij. Lezen is immers 'uit'. Volgens Pott heeft het ideaal nooit gewerkt. Lezen was altijd al een ongeschikt middel om het dierlijke in de mens te overwinnen. Pott: "Bildung is iets moois, maar opgevat als utopisch ideaal houdt het alleen maar de overspannen verwachtingen omtrent de mens overeind die juist bekritiseerd moeten worden. Dankzij de psychoanalyse weten we langzamerhand wel dat je die irrationaliteit en die dierlijkheid nooit kunt uitschakelen, wat je ook leest. Driften en verlangens krijg je nooit echt onder controle, daar zijn ze veel te fundamenteel voor. We zijn geen baas in eigen hoofd. Er was met dat ideaal gewoon altijd al iets mis."

Is het dan misschien een idee om in plaats van onze ratio onze gevoeligheid te ontwikkelen? De Amerikaanse filosoof Richard Rorty denkt van wel. Ook hij ziet een rechtstreeks verband tussen lezen en ideaal burgerschap. Alleen wil hij voor dat doel niet de stichtelijke filosofische teksten inzetten die humanisten van oudsher propageren. Hij wil dat we romans lezen. Door het lezen van romans leren we ons te verplaatsen in andere mensen en andere levenswijzen. Volgens Rorty een cruciaal emotioneel vermogen, dat maakt dat de democratie in het westen zo goed aanslaat. Hij zegt bijvoorbeeld dat 'De Negerhut van Oom Tom' enorm belangrijk is geweest in de afschaffing van de slavernij omdat Amerikaanse lezers in actie kwamen zodra ze door dat boek 'voelden' hoe onrechtvaardig slavernij is.

Pott gelooft niet dat het zo werkt. Natuurlijk, je kunt je emoties trainen door mee te leven met de personages in een boek. Maar alleen als die personages niet al té anders zijn dan wij zelf. Pott: "Die oom Tom in het boek is een onwaarschijnlijk vrome christen. Negentiende-eeuwse lezers raakten vooral ontroerd omdat een christen, iemand van hun eigen soort, allerlei onrechtvaardigheden moest ondergaan. Dit soort gemakkelijke ontroering heeft een dubbele bodem: 'kijk mij eens meeleven, kijk mij eens gevoelig zijn'. Als Oom Tom was neergezet als een fanatieke voodoo-adept, dan had het boek niet gewerkt, niemand had hem zielig gevonden, terwijl de slavernij er natuurlijk niet minder onrechtvaardig door was geworden."

"Er is nog een reden waarom ik denk dat Rorty's literaire zendingsarbeid niet werkt. Je kunt eenvoudigweg in de echte werkelijkheid niet voortdurend diepgaand meeleven met anderen - daar is de realiteit te wreed voor. Als je je steeds zou identificeren met de slachtoffers, bijvoorbeeld met de ouders van al die Palestijnse kinderen die dagelijks doodgeschoten worden, dan zou je gauw emotioneel uitgeput raken. Om onszelf emotioneel te beschermen, plaatsen we in het dagelijks leven een filter tussen onszelf en de werkelijkheid. Bij het lezen van romans hoeft dat nu juist niet. Dat heeft geen enkele consequentie, dus daar is dat filter afwezig. Het is veel makkelijker om geraakt te worden door het lot van een romanpersoon dan door het lot van een echte vreemdeling van vlees en bloed. Jammer, maar je wordt niet vanzelf een beter mens door aangrijpende verhalen te lezen."

Stokpaardje

Belangrijker dan het rationele denken en de empathische sensibeleit is wat filosofen de *imaginatio* noemen, denkt Pott. "Imaginatio kennen we uit de kunst, het is denken, voelen en voorstellen bij elkaar, actief en passief tegelijk. En heel belangrijk: de *imaginatio* brengt ontvankelijkheid voor nieuwe andere mogelijkheden, voor het onbekende, met zich mee." Die *imaginatio* moet een rol spelen in het soort filosofie waar Pott voor pleit. "Ik wil de kern van het humanisme graag behouden. Voor mij is dat: onder ogen zien wat het betekent dat de mens, zoals Nietzsche

zei, het nog niet-vastgestelde dier is. Wij zijn een soort kunstenaars: wij zullen onszelf moeten vormgeven, wij scheppen onszelf. Onze natuur is veranderlijk, en verandert ook steeds, onder invloed van de technologie - alleen we weten niet welke kant we op gaan. Er is niets in het universum dat ons de weg wijst. En zoals Sartre al opmerkte: dat maakt ons in zekere zin absoluut verantwoordelijk voor wie we zijn. Nadenken over wat wij met onszelf en deze aarde gaan doen, is daarom wel degelijk belangrijk. Het kan ook allemaal faliekant fout gaan - geen hogere macht die ons zal redden. En wat hebben we er tot nu toe eigenlijk van terechtgebracht?"

Van Foucault neemt Pott de wens over dat het humanisme onbestemder, 'gevaarlijker' wordt. Dat betekent ook: 'kritischer'. Zijn humanisten niet te argeloos? En zo ja, wat stelt het humanisme nog voor zonder dat 'argeloze' geloof in de vooruitgang en het goede van de mens?

Hun kritische '*imaginatio*' moeten humanisten volgens Pott zeker ook richten op maatschappelijke vanzelfsprekendheden. Pott: "Biotechnologie en informatietechnologie rukken op en we hebben totaal niet in het vizier wat de gevolgen zullen zijn. Het zijn systemen met een eigen logica, zeker in de marktdemocratie. Economische waarden zijn de enige die er in het neo-liberalisme nog toe doen, er wordt gedaan alsof Luilekkerland om de hoek ligt. En alsof het marktmechanisme een natuurwet is, in plaats van een menselijke constructie die ook anders kan. Op Prinsjesdag hoorden we dat het fantastisch met ons gaat - maar intussen voltrekt zich de verdere onttakeling van de verzorgingsstaat. De privatisering van publieke voorzieningen is niet te stuiten, de zorg, het onderwijs, het wetenschappelijk onderzoek - alles wordt handel, alles is te koop. Het erge is dat dat allemaal gebeurt onder regie van Wim Kok. Het hele idee van een overheid die sturend aanwezig wil zijn om de zwakken in de samenleving te beschermen, wordt door de PvdA zelf om zeep geholpen. Als de economische recessie een feit is, zal blijken dat we helemaal geen sociaal vangnet meer hebben. Dan kunnen we weer helemaal opnieuw beginnen. Maar processen als deze zijn niet zo natuurwetmatig als ze worden voorgesteld. De westerse wereld had zich de laatste tien jaar in sociaal-politieke zin ook anders kunnen ontwikkelen. Over dit soort 'vanzelfsprekende' ontwikkelingen en hun implicaties moet het humanisme nadenken als het zichzelf serieus neemt." **H**

* In Humanist van september 2000 stond een artikel over Sloterdijks kritiek op het humanisme.

Potts oratie, getiteld 'Survival in het mensenpark: over kunst, cyborgs en post-humanisme', staat integraal op de website van het Kenniscentrum: www.human.nl/hkc. De papieren versie is te bestellen via ahi@uvh.nl (verschijnt maart 2001).

Vorig jaar verscheen van Heleen Pott en Maarten Doorman het boek 'Filosofen van deze tijd'. Het boek, een inleiding op de moderne filosofie, is uitgegeven door Bert Bakker en kost f39,90

'Ik krijg energie van dit nummer'

In een korte serie vertellen mensen welk stuk muziek hen emotioneel raakt en waarom. Ginger Angkotta (16) uit Amsterdam wordt vooral vrolijk van het 2Step-nummer 'Circles'. Als ze de eerste klanken hoort, moet ze dansen.

"Eigenlijk hou ik van heel veel soorten muziek, hoewel het merendeel wel uit dansbare uitgaansmuziek bestaat. Ik kan R&B soms heel lekker vinden, maar Trance, Club en Dance ook. Het leuke van 2Step-muziek is, dat dat voor mij eigenlijk een mix van al die muzieksoorten is. Soms een beetje hiphop, af en toe wat Trance en dan weer Club. In het nummer 'Circles' zit dat allemaal verweven. 'Circles' heeft vooral een stevige beat. Er zit een heerlijk ritme in, waar je goed op kunt swingen. De muziek vind ik het belangrijkste. Tekst zie ik vaak meer als een aanvulling op een stuk muziek. Ik zing de tekst van 'Circles' automatisch mee als ik het nummer draai, maar het doet me veel minder dan het ritme en de beat. Mijn criteria voor goede muziek zijn dat het dansbaar moet zijn en dat ik er vrolijk van word. 'Circles' heeft dat allebei. Van de cd is het ook het enige nummer dat er gelijk uit spat. Bij de overige nummers denk ik altijd: 'over 50 seconden begint het leuk te worden'. Die intro's duren allemaal zo lang. Daar kan ik niet naar luisteren. Dan wordt luisteren namelijk wachten."

"Muziek is heel belangrijk in m'n leven. Ik denk dat ik van de 24 uur ongeveer 12 uur muziek draai of hoor. 's Ochtends begint het al. Dan sta ik onder de douche en heb ik allerlei nummers in m'n hoofd. Op school staat de radio altijd aan in de kantine, dus daar hoor ik ook muziek. Als ik thuis kom en huiswerk ga maken, zet ik mijn eigen muziek weer op. Geen 2Step, Club of Trance, maar rustige muziek. Een beetje zwijmelmuziek of een beetje R&B, zodat ik me goed op m'n huiswerk kan concentreren. Als ik daarmee klaar ben, zet ik vaak wel een andere cd op. Afgelopen drie dagen heb ik 'Circles' wel zeven keer gedraaid. Dat is dan ook echt een ontlasting of een afleiding. Als ik dat nummer opzet, vergeet ik even alles. Geen huiswerk en geen school. Heerlijk is dat. Daarnaast kijk ik eigenlijk alleen maar naar de muziekzenders op tv, zoals TMF en MTV."

"Wat ik bij dit nummer voel? Ik krijg er enorm veel energie van. Dan kan ik gewoon niet stil zitten en wil ik gaan dansen. In het begin kreeg ik kippenvel toen ik het nummer hoorde. Dat geldt nu niet meer. Ik word er vooral vrolijk van. Als ik een beetje in een dip zit of sacherijg ben, kan dat nummer echt helpen om m'n humeur te veranderen."

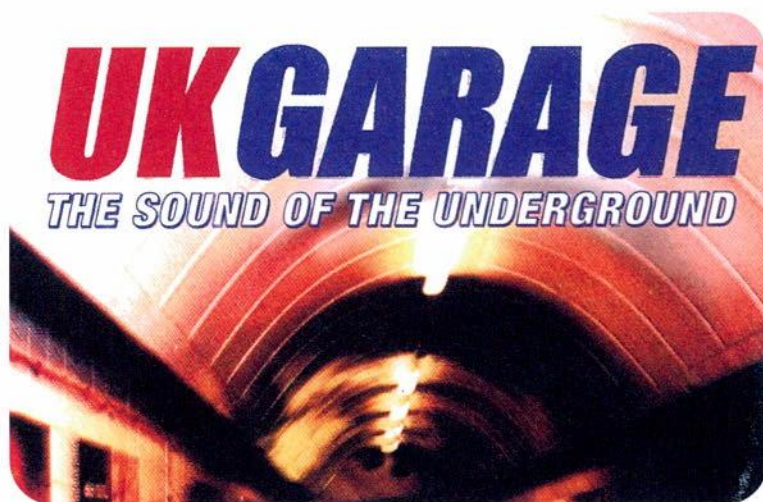
"Ik kwam door familie in aanraking met 2Step-muziek. Al m'n oudere neven gingen naar feesten waar die muziek gedraaid werd. Meestal was dat in de Escape in Amsterdam. Ik mocht nooit mee, omdat ik te jong was. Maar als ik bij familie was, hadden mijn neven het wel altijd over die muziek. Daar kon ik nooit over mee praten en dat wilde ik eigenlijk wel. Familie is namelijk heel belangrijk voor mij. Vorig jaar

zomer werd 2Step een echte rage en toen besloot ik om toch ook maar een cd te kopen. Omdat ik nieuwsgierig was, maar ook om mee te kunnen praten met mijn neven en eigenlijk om er wat meer bij te horen. Ik had de naam van een cd op een papiertje geschreven, maar die bleek nergens meer te koop te zijn. Toen heb ik heb deze maar op goed geluk gekocht. Als die andere cd niet uitverkocht was geweest, had ik de cd met 'Circles' erop nooit in huis gehad. Het is dus puur toeval geweest."

"Ik geloof niet dat Circles altijd m'n favoriete nummer zal blijven. Dat kan heel snel bij mij veranderen. Morgen kan het bij wijze van spreken al weer een ander nummer zijn. Misschien wel een R&B-nummer. Hoe dat komt? Misschien omdat ik me toch wel snel laat beïnvloeden door anderen. Ik ga namelijk met heel veel verschillende mensen om, die allemaal een andere muziekvoorkeur hebben. Zo kan het heel goed gebeuren dat ik bij een vriendin een nummer hoor dat zij heel goed vindt. Als ik dan langer ga luisteren, kan ik dat ook goed gaan vinden."

"2Step is in zeker zin wel gekleurde muziek. Er zullen ook blanke Nederlanders naar luisteren, maar volgens mijn neven zijn het vooral Molukse en Marokkaanse jongeren die naar 2Step luisteren. Voor mij maakt dat persoonlijk niet veel uit. Ik vind die muziek gewoon goed. Stel dat 2Step alleen maar door blanke gabbers werd gedraaid, dan zou ik me daar niets van aantrekken. Dan zou ik zelfs naar hun feesten gaan en dan zou het me niets uitmaken dat ik als enige halfbloedje tussen een paar duizend blanken zou staan. Voor mij is de muziek namelijk belangrijker dan de scene erom heen. Het feit dat 2Step meer door niet blanke Nederlanders wordt gedraaid, is gewoon toevallig." **H**

Het 2Step-nummer 'Circles' staat op cd nummer 3 uit de CD Box 'Uk Garage (The sound of the underground)'. Het nummer wordt uitgevoerd door DJ Ride Feat. Kallaghan en CKP.

HETE BRIJ

Ingezonden brief

Echte zorg

In het artikel 'Echte zorg' (Humanist, winter 2000) zegt huisarts Liesbeth Redeke hier en daar een brug te willen slaan tussen reguliere en alternatieve zorgverlening. In sommige gevallen althans gunt zij de laatste het voordeel van de twijfel. Hierop valt, naar mijn mening, wel wat valt af te dingen.

In de hedendaagse reguliere geneeskunde zijn inderdaad middelen in gebruik die stammen uit, of zijn afgeleid van stoffen uit de aloude kruidengeneeskunde. In dat geval zijn ze in goed onderzoek werkzaam gebleken, waarmee dan ook hun alternatieve status is vervallen. Dit zegt echter niets over de overige middelen die niet aan zo'n onderzoek onderworpen zijn geweest. Verder lijkt het mij niet juist om van gezonde voeding die op zichzelf al in de dagelijkse vitaminebehoefte voorziet, de lijn zonder meer door te trekken naar speciale (kanker-)diëten en vitaminesupplementen waarvan de werkzaamheid niet is aangetoond.

Men zou kunnen menen dat, als alternatieve geneeswijzen dan niet baten, ze toch ook niet zullen schaden. Maar in alternatieve geneeswijzen schuilt wel degelijk een gevaar, namelijk dat een reguliere behandeling die in een vroeg stadium nog effectief had kunnen zijn, te lang wordt uitgesteld. Een ander negatief aspect is, dat bij niet specifiek medische problemen naar een pseudo-medische oplossing wordt gezocht. Terwijl goede informatie nodig is voor kennis van de bestaande problematiek, werkt alternatieve behandeling juist gebrekkig inzicht in de hand en leidt daarmee tot een afhankelijke en in zijn ziekerol bevestigde patiënt.

Alternatieve middelen hebben ook zeker niet het 'patent' op het verlichten van angst en ander lijden bij onherstelbare ziekten. Ook binnen de reguliere geneeskunde zijn er tal van mogelijkheden waarvan, bij mijn weten, richtlijnen voor huisartsen zijn opgesteld. Alternatieve middelen zijn dan ook geen alternatief en evenmin een aanvulling, behalve dan in de kosten. **Riek Kortland, Breda**

De redactie is blij met reacties op Humanist, maar behoudt zich het recht voor brieven niet te plaatsen of in te korten.

UW MENING U kunt een digitale recensie maken van een nummer van Humanist. Surf daarvoor naar de webpagina van Humanist www.humanist.nl en klik door naar 'Recensie'. Daar staat een formulier dat u in kunt vullen en met een klik van de muis kunt verzenden naar de redactie van Humanist. De redactie is blij met reacties.

Vormgeving

Nog steeds komen er reacties binnen op de uiterlijke metamorfose die Humanist in het najaar van 2000 onderging. Sommige lezers zijn enthousiast, anderen spreekt de nieuwe opzet niet aan. Daar legt de redactie zich bij neer. We denken zelf dat vorm en inhoud nu meer met elkaar in overeenstemming zijn en verwachten daardoor ook een jongere doelgroep aan te spreken. We vinden het oprecht jammer dat -vaak trouwe- lezers teleurgesteld zijn, maar wij hadden niet de illusie dat een dergelijke uitgesproken vorm bij iedereen in de smaak zou kunnen vallen.

Uit de reacties blijkt echter ook dat wij een aantal feiten niet duidelijk genoeg hebben overgebracht. Er is geen tekst opgeofferd voor de nieuwe vormgeving; er staan dus nog steeds evenveel woorden in Humanist. De nieuwe uitvoering is ook niet duurder dan de vorige, dit ondanks de kleurendruk. Het papier is gerecycled en daarmee milieuvriendelijker dan het vorige, glanzende papier.

Enkele lezers klagen over de leesbaarheid, met name van de tekst in de kleurvlakken. Die laat inderdaad soms te wensen over. Wat er op het scherm goed leesbaar uit ziet, blijkt dat in druk niet altijd te zijn.

Redactie en opmaak zullen hier scherp op letten en verwachten in de loop van dit jaar voldoende ervaring te hebben opgedaan om ook de leesbaarheid van deze tekst te kunnen waarborgen.

De redactie

Gelukkig werken

Druk, druk, druk. Alles in onze maatschappij is er in overvloed, behalve tijd. Vroeger werkte je om geld te verdienen en je gezin te onderhouden. Tegenwoordig is dat wel anders. Om in deze prestatie maatschappij mee te kunnen draaien, moet je een goede opleiding, baan en salaris hebben. Daarnaast word je geacht jong, mooi en fit te blijven, op de hoogte te zijn van de wereldproblematiek en een goed sociaal netwerk op te bouwen.

Een tegenstroom is er ook, die van 'onthaasting'. Werk moet leuk zijn en vooral niet teveel tijd in beslag nemen. Daarom gaat men flexwerken of freelancen. Even werken om daarna vooral te genieten van het leven.

De Rode Hoed en het Humanistisch Verbond houden een debat over de volgende uitspraak: 'We zoeken ons geluk steeds vaker in ons werk dan daarbuiten.' Het publiek zal aan het begin en einde van het debat gevraagd worden stelling te nemen. Gasten zijn: Peter Ester, Ruut Veenhoven, Marjan van Lier, Mohammed Rabbae en Paul Witteman. Theodor Holman is voorzitter.

Tijd: maandag 29 januari. Plaats: De Rode Hoed, Keizersgracht 102, Amsterdam. Aanvang: 20.00 uur. Kaarten: f17,50 en f15,- (CJP, Stadspas, Pas65). Reserveren: 020 - 638 56 06 of: rodehoed@rodehoed.nl. Dit is de derde aflevering in een serie debatten over waarden in onze samenleving.

Succes

Waar ik ook kom om een lezing te geven over verantwoord ondernemen, overal word ik aangesproken op het grote Europese succesverhaal: Nederland. Met zijn unieke 'poldermodel' heeft Nederland zich de reputatie verworven het slimste en succesvolste lid van de EG te zijn.

Lage werkloosheid, een begrotingsoverschot, haalt de eisen van de EG, hoge economische groei, lage criminaliteit, enzovoort. Het paradijs!

Tja, als we onze ogen sluiten voor de sociale verwaarlozing en als we alle negatieve factoren verleggen naar toekomstige generaties, dan kun je zeggen dat het hier goed gaat. Maar alle andere Europeanen zijn geschokt als ze de volgende feiten horen over zo'n 'welvarend' land:

- Bijna één miljoen mensen, ofwel 14 procent van de beroepsbevolking, kan hun werk niet meer aan en wordt arbeidsongeschikt. Niet omdat ze hun arm kwijt zijn. Ze hebben hun hoop verloren.

- Kinderen worden naar huis gestuurd omdat er een chronisch tekort aan leraren is, of omdat er geen geld is om leraren te betalen. De Lage Landen geven in vergelijking met andere Europese landen heel weinig geld uit aan onderwijs.

- Nederland kent de meeste thuisbevallingen van de geïndustrialiseerde wereld. Verloskundigen zijn goed opgeleid en populair. Toch staakten ze. De werkdruk en de lage honorering waren zo absurd geworden dat het plezier in hun werk niet meer opwoog tegen het onvermogen om de rekening te betalen. De minister gaf de verloskundigen een schijntje, dat hen zoet moet houden tot de volgende staking.

- Huisartsen protesteerden eindelijk tegen de ongelooflijke hoeveelheid uren die zij verondersteld worden te draaien. Er waren demonstraties, er werd bedreigd met stakingen.

- De rustige zondagen in Amsterdam zijn getransformeerd tot luidruchtige, drukke verkeersopstoppen op de Vijzelstraat, dankzij het populairste nationale tijdverdrijf na voetbal: winkelen. Is dit vooruitgang en succes?

- Honderdduizenden oudere mensen krijgen niet de zorg die ze nodig hebben en verdienen.

- De werkdruk is zo hoog geworden dat headhunters op zoek naar toekomstige topmanagers te horen krijgen dat de kandidaten liever een minder goed betaalde baan hebben, als ze maar tijd kunnen doorbrengen met hun gezin.

- Er zijn geen betaalbare appartementen te huur.

- Er is geen hogesnelheidstrein. De Thalys kruipt naar Brussel en komt daar op snelheid.

- Laten we het niet hebben over de files en de treinen.

- Kinderen staan op de wachtlijst voor zwemles en buitenschoolse opvang. Een warme lunch krijgen ze niet. Ze moeten even wachten met kind zijn.

- Waar zijn de crèches die moeders in staat stellen te werken?

Andere Europese landen vinden een begrotingsoverschot, het halen van de voorwaarden van de EG en het creëren van werk ook nobele doelstellingen. Maar dit moet niet bereikt worden door allerlei sociale behoeften te verwaarlozen. Politici die erop speculeren dat ze herkozen worden door ons een illusie van economisch succes voor te spiegelen zonder te kijken naar de prijs die daarvoor wordt betaald, zijn een mislukking. Hopelijk overwint ons gevoel voor realiteit en zien we in dat het imiteren van Amerika niet de weg is naar maatschappelijke groei. En zeker niet iets om trots op te zijn.

Robert Rubinstein is columnist van Humanist. Hij wisselt zijn column af met die van Stella Braam.

Advertentie

Nalaten is iets heel anders dan nalatigheid

Na een overlijden moet snel heel veel geregeld worden. Dat gaat veel makkelijker als u zelf al maatregelen heeft genomen. Veel mensen vinden het echter moeilijk of onaangenaam om zulke maatregelen te treffen.

De Stichting Steunfonds Humanisme kan -als u dat wenst en in uw testament regelt- optreden als uw executeur-testamentair. Een jarenlange ervaring met deze vorm van dienstverlening staat borg voor zorgvuldigheid en integriteit. Uw wensen staan daarbij centraal.

De Stichting Steunfonds Humanisme is een werkstichting van het Humanistisch Verbond. Het Humanistisch Verbond zet zich in voor een humane, tolerante samenleving. Informatie: (020) 5219000 of via onderstaande bon.

Ja ik wil meer informatie over executeur-testamentair van het Steunfonds Humanisme

naam _____ v/m

adres _____

pc/plaats _____

telefoon _____

Stuur deze bon in een envelop zonder postzegel naar:
Steunfonds Humanisme, Antwoordnummer 10938, 1000 RA Amsterdam

ZOOM

Zuivere leegte v

'Er is geen oplossing, omdat er geen probleem is', zei de kunstenaar Marcel Duchamp ooit. Een mooiere omschrijving van het inzicht waar zenboeddhisme je toe probeert te brengen, is haast niet denkbaar. Alleen: lééf maar eens naar dat inzicht. De Nederlandse schrijver Janwillem van de Wetering, inmiddels bijna zeventig, probeert het al zijn hele volwassen leven. Hij ging in de leer bij Japanse en Amerikaanse zen-meesters, zat urenlang roerloos in meditatie-zit en leefde als monnik tussen de monniken. Maar hoe hij ook oefende op de 'koans', de onlogische zen-raadsels, een modelleerling wilde hij maar niet worden.

In dit boekje, het derde en laatste deel van Van de Weterings 'zenavonturen', doet hij op aangenaam speelse en nuchtere wijze verslag van zijn bevindingen. Wat blijkt: ook sommige zen-monniken bezwijken voor seks en een goede borrel, en van al dat zitten krijgen ze maar aambeien. Toch blijft Van de Wetering zich betrokken voelen, en dat maakt dit boekje vooral een verslag van een oprechte zoektocht naar een spirituele, maar niet-religieuze manier van leven.

'Zuivere leegte: ervaringen van een respectloze zenleerling' Janwillem van de Wetering, Asoka, f36,50, ISBN 90 5670 028 6.

Verdwenen v

Een nachtmerrie wordt werkelijkheid in de film 'Sous le sable' (onder het zand). Een wat ouder Frans echtpaar gaat, zoals elk jaar, op vakantie naar Les Landes. Op het strand zegt hij dat hij even gaat zwemmen, zij valt in slaap. Als ze wakker wordt is hij verdwenen. Waar is hij? Verdrongen, zelfmoord, weggelopen? De kustwacht kan geen uitsluitsel geven. De vrouw blijft kalm en gedecideerd haar leven leiden, maar het gemis en de twijfel rond de verdwijning van haar geliefde is de hele film pijnlijk goed voelbaar en zichtbaar. Juist de rust die de film verder uitstraalt, staat daarmee in scherp contrast.

'Sous le sable', regie: François Ozon, te zien tijdens het International Film Festival Rotterdam 24 januari t/m 4 februari en vanaf april in de theaters door het hele land. Informatie over het filmfestival: www.filmfestival-rotterdam.com.

Rein huis v

Tucht, reinheid en fatsoen heerst er in 'het huis van Bernarda Alba', het toneelstuk dat het Nationale Toneel dit voorjaar op de planken brengt. Het is een broeierig wereldje waarin Bernarda Alba en haar drie dochters zich bevingen. De ondertitel zal ook wel niet voor niets zijn: 'drama van de vrouwen in de dorpen van Spanje'. Als Bernarda voor de tweede maal weduwe wordt, kondigt zij een rouwperiode van acht jaar af. Haar volwassen dochters zien daarmee de hoop op een man vervliegen. Een mooi verhaal over het verstikkende klimaat van de katholieke moraal en de standenmaatschappij, waar uiteindelijk - en onvermijdelijk - de natuur toch zijn loop neemt. Met Anne-Wil Blankers en Pleunie Touw. Geregisseerd door Johan Doesburg.

'Het huis van Bernarda Alba' door het Nationale Toneel. Première: 27 januari in de Koninklijke Schouwburg in Den Haag. Daarna in diverse theaters door het hele land tot en met 21 juni. Informatie over de speellijst: 070-3181482.

Kort v

Op 2 februari gaat het tweede nationale eDebat van start. Elke twee weken krijgen de deelnemers een actuele maatschappelijke stelling voorgeschoteld, waar zij -door het lot bepaald- voor of tegen moeten pleiten. Via drie voorrondes; op 2 en 16 februari en 2 maart kwalificeren acht debaters zich voor de eindronde. www.edebat.nl.

8 februari organiseren de Jonge Humanisten een lezing over uiterlijke schoonheid getiteld: 'Je lijf, je leven'. Als je er afwijkend uitziet, ben je dan aan-

gewezen op medelijden of positieve discriminatie? Of kan je jezelf leren anders te denken over je leven? Marjan Slob geeft haar visie. Aanvang 20.00 uur, Van Eeghenstraat 90, Amsterdam. Info: 020-6799937.

11 februari geeft Drs. Bram Moerland vanaf 14.00 uur een uiteenzetting over de (on)mogelijkheid van het samengaan van humanisme en spiritualiteit. Plaats: Trefcentrum, Groesbeekseweg 38, Nijmegen. Toegang gratis. Info: 024-3441091 of 0478-642468.

Van 16 februari tot en met 17 juni draait alles in Het Schielandshuis in Rotterdam om Erasmus. Er zijn prenten, tekeningen en foto's, aangevuld met materiaal uit het Historisch Museum Rotterdam en andere instellingen. Informatie: 010-2176767.

26 februari organiseert de Rode Hoed in Amsterdam het vierde waardendebat. Dit keer gaat het over de veranderende binding met de buurt. Aanvang: 20.00 uur. Inlichtingen: 020-6385606.

In het weekend van 2 tot en met 4 maart organiseert het Leids Dialoog Centrum samen met het Humanistisch Verbond een socratisch gesprek rond de vraag: de mens: ja-zegger of nee-zegger? Informatie: 071-5122771 of ledice@worldonline.nl.

Vanaf 15 maart organiseert HV-afdeling Utrecht samen met de Utrechtse Volksuniversiteit de cursus: 'de kunst van het leven met vragen.' Voor aanmelding of inlichtingen: 030-2313395.

Deugden

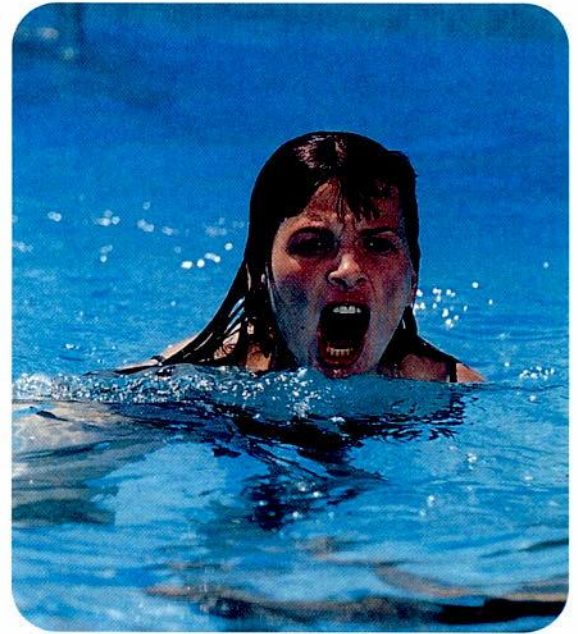
Wat vindt u? Zijn mededogen, argeloosheid, hulpvaardigheid of spaarzaamheid deugden of juist ondeugden? De Universiteit van Amsterdam en Trouw organiseerden een lezingenserie over deugden, en negen stuks zijn nu in boekvorm verschenen. Kritische geesten, waaronder schrijvers als Anna Enquist en Willem Brakman, filosoof Cornelis Verhoeven, maar ook ambtenaar Arthur Docters van Leeuwen, houden een bepaalde eigenschap tegen het licht. Soms zijn dit traditionele deugden als moed en eenvoud; soms onconventionele als schrijven of luiheid. Jankarel Gevers weet bijvoorbeeld overtuigend te verdedigen waarom 'werken voor de dommen is'. Een origineel uitgewerkt, prettig leesbaar boekje met een knipoog. 'Deugden', door diverse auteurs, Meulenhoff/Trouw, f 34,90, ISBN: 90 290 6698 9.

Code Onbekend

Sandra Langendijk

'Code Inconnu' is de titel van de nieuwste film van Micheal Haneke en één van de hoofdfilms op het Film Festival Rotterdam. In eerdere films, zoals 'Benny's Video' of 'Funny Games', stond geweld nadrukkelijk centraal. In deze film ligt de agressie en de frustratie veel meer onder het oppervlak. De film heeft verschillende verhaalfragmenten die op subtiële wijze zijn verweven. Haneke's visie op de moderne wereld is duidelijk een grimmige. "De babylonische spraakverwarring, het onvermogen tot communicatie, de kilheid van de consumptiemaatschappij, vreemdelingenhaat: grotere clichés over het moderne leven zijn nauwelijks denkbaar, als je probeert het thema van deze film onder woorden te brengen", zegt Haneke zelf.

Parijs. Een jongen gooit achteloos een tot een prop samengeknepen broodzakje in de schoot van een bedelares die op de hoek van een straat zit. Tot verbijstering en woede van een passerende zwarte jongen, die hem vervolgens probeert te dwingen zijn excuses aan te bieden aan de vrouw. De politie bemoeit zich er mee en de vrouw, die inmiddels was gevlucht, wordt er weer bijgesleept. Uiteindelijk neemt de politie de zwarte jongen mee naar het bureau en zet de vrouw op het vliegtuig terug naar Roemenië omdat ze illegaal in Parijs verbleef. Deze scène is het snijpunt waarin alle verhaallijnen samenkomen.

Er zijn vier verhalen. Anne (Juliette Binoche) is een actrice die op het punt staat door te breken en woont samen met de getraumatiseerde oorlogsfotograaf Georges. Zijn vader is boer. Georges jongere broer Jean wil de boerderij van zijn vader niet overnemen, in tegenstelling tot wat zijn vader denkt. Amadou is muzikleraar aan een instituut voor doofstomme kinderen. Zijn familie komt van origine uit Senegal en is het er niet zo mee eens dat hij een blanke vriendin heeft. Zonder dat iemand weet waarom verdwijnt zijn vader, die taxichauffeur is, naar Afrika. Maria is illegaal in Parijs en onderhoudt haar familie in Roemenië door te bedelen. De film loopt als een trein: de verhalen zijn spannend en goed op elkaar afgestemd. Een paar scènes zijn zeer sterk, zoals de scène waarin Anne belaagd wordt in de metro, en later in het gezicht gespuugd, door een Arabische jongen. Toch is het einde van de film wat teleurstellend: hij lijkt niet af, hoewel er duidelijk op een einde wordt afgestevend. De verhaallijnen in de film lijken nergens samen te komen in iets dat verder gaat dan de pure levensangst die alle karakters voelen. En wat hebben de hoofdpersonen nu precies met elkaar te maken, los van de toevallige ontmoetingen? Maar misschien is dat wel de onbekende code, de 'code inconnu', die mensen volgens Haneke nodig hebben om te snappen waarom dingen gebeuren. 'Code Inconnu' is een visie op deze tijd. Het laat mensen zien die moeite hebben hun positie te bepalen, ten aanzien van zichzelf, maar ook tegenover anderen.

'Code Inconnu: Recit incomplet de divers voyages', geschreven en geregisseerd door Micheal Haneke. Te zien tijdens het International Film Festival Rotterdam, 24 januari tot en met 4 februari Rotterdam. Vanaf de premièredatum 1 februari ook te zien in de volgende theaters: Rialto Amsterdam, Lantaren/Venster Rotterdam, Haags Filmhuis Den Haag, 't Hoogt Utrecht, Poelestraat Groningen, LUX Nijmegen.

advertentie

Oriëntatiedag 28 april 2001

Helias

Opleiding voor Kunstzinnige Therapie
o.l.v. Jan de Kok

- ervaring en inzicht krijgen in kunstzinnig therapeutische processen
- twee studierichtingen: muziek, dans, drama en tekenen, schilderen, boetseren
- 4-jarige deeltijdopleiding, 26 lesdagen p.j.
- start: september 2001 en januari 2002

Helias, Opl. voor kunstzinnige therapie
Ridderstraat 186, 4101 BK Culemborg
Telefoon: (0345) 51 85 75
E-mail: petra@jandekok.nl

DE ZEKERHEID

Al jaren kan iedere burger kiezen voor Natuurstroom, Groene Stroom of EcoStroom. Daarmee ontvang je normale stroom als ieder ander, maar draag je bij aan investeringen van de elektriciteitsmaatschappijen in 'alternatieve' energiebronnen, zoals wind- water- en zonne-energie of biomassa. Maar is Groene Energie bekend? En hoe belangrijk vinden Nederlanders het?

CHRIS HATTUMA (41), DRACHTEN

Gebruikt u Groene Stroom of Natuurstroom?

Natuurstroom, al 4 jaar, vanaf het eerste moment dat dat mogelijk was.

Waarom?

Om het milieu te sparen natuurlijk. Het niet gebruiken van fossiele brandstoffen is belangrijk, want ze raken snel uitgeput. Er moet wat mij betreft überhaupt niets worden verbrand voor de opwekking van energie, dus daarom ben ik ook tegen energie uit bio-massa. Dat ontstaat door verbranding, en dat veroorzaakt dus CO₂-uitstoot. Ze planten er wel weer bossen voor aan, maar toch vind ik dat systeem niet goed. Wind-, water- en zonne-energie maken deel uit van natuurlijke cycli en dat vind ik beter.

Heeft u enig idee wat de gemiddelde Nederlander van natuurstroom denkt of weet?

Ik denk dat de meeste Nederlanders helemaal niets denken. En als ze al iets denken, denken ze dat het met het milieu zo'n vaart niet zal lopen. De meeste Nederlanders interesseert het milieu echt geen donder.

Is Natuurstroom de energiebron voor de toekomst?

Wat mij betreft wel, ja. Maar Natuurstroom en Groene Stroom zijn onduidelijk. Je betaalt ervoor, maar ziet er niets voor terug. Er wordt ook niet voldoende uitleg over gegeven of reclame voor gemaakt. Dat je er minder ecotax door hoeft te betalen weet bijvoorbeeld ook bijna niemand.

Wat zouden de elektriciteitsleveranciers moeten doen om het gebruik van alternatieve energiebronnen gangbaarder te maken?

Ze moeten het niet promoten bij de burger, maar bij bedrijven en instellingen. Die kunnen er een beter imago mee krijgen en als overheidsinstanties ook meedoen, gaat de burger dat voorbeeld wel volgen.

LEON SCHILLINGS (43), NIJMEGEN

Gebruikt u Groene Stroom of Natuurstroom?

Nee.

Waarom niet?

Ik weet er bijna niets van. Dus met die paar tientjes van mij per jaar voor Natuurstroom investeert mijn elektriciteitsmaatschappij in alternatieve energiebronnen? Hoe kan ik controleren wat ze daar mee doen en of ze er wel iets mee doen? Laat ze maar eens goed uitleggen hoe het werkt, dan weet ik of ik het kan vertrouwen. Kijk, de kosten lijken me niet het probleem. Als ik zou moeten kiezen, zou ik mijn geld ook eerder in een Groenfonds beleggen dan in een regulier fonds. Maar daarover kun je duidelijke informatie krijgen.

Heeft u enig idee wat de gemiddelde Nederlander van natuurstroom denkt of weet?

Ik weet het niet, maar ik denk dat veel mensen er niet veel van weten.

Is Natuurstroom de energiebron voor de toekomst?

Ik hoop het wel. Op zich klinkt het wel goed.

Wat zouden elektriciteitsleveranciers moeten doen om het gebruik van alternatieve energiebronnen gangbaarder te maken?

Ze moeten daar maar eens beter reclame voor maken. En misschien dat meer mensen er gebruik van gaan maken als de overheid zoiets subsidieert. Ik zal er zeker serieus over nadenken als ik er een folder over binnenkrijg.

I.M.

**GEBONDEN
maar toch**

op zoek naar warmte
en grip op niveau

relatiebureau

DCPartner sinds 1994
073 - 5432420 www.dcpartner.nl

Maak kennis met het Humanistisch Verbond

De Humanist kent u natuurlijk al. U kunt voor f60,- per jaar een abonnement nemen. Een proefabonnement (drie nummers voor een tientje) is ook mogelijk. Gebruik de bon in dit blad.

U kunt ook donateur van het Steunfonds Humanisme worden. Het Steunfonds is een werkstichting van het HV met als doel het verwerven en beheren van financiële middelen. Als donateur ontvangt u twee keer per jaar informatie over projecten en activiteiten van het HV met een acceptgiro. Zo kunt u per keer beslissen of u een financiële bijdrage wilt geven.

Lid worden van het Humanistisch Verbond biedt nog meer voordelen! U krijgt negen keer per jaar de Humanist in huis. En ontvangt regelmatig nieuws over activiteiten bij u in de buurt. Als lid helpt u bovendien bij het instandhouden van geestelijke verzorging, uitvaartbegeleiding, relativisering en humanistisch vormingsonderwijs. Het lidmaatschap kost f100,- per jaar; jongeren tot 27 jaar en mensen met een minimuminkomen betalen een lager tarief (resp. f40,- en f55,-). Jongeren hebben hun eigen organisatie, de Jonge Humanisten.

Het HV heeft verschillende folders en brochures die u meer informatie geven. Interesse? Bel publieksvoorlichting 020 - 5219090. Of gebruik de bon in deze Humanist.

GEZOCHT

de beste bemoeials van Nederland

BELONING
f 10.000,-

Vraag de wedstrijdfolder aan!
Humanistisch Verbond

t.a.v. Petra Smits, Guillaumine Nelom
Antwoordnummer 10938, 1000 RA Amsterdam
Tel: 020-5219000
e-mail: info@humanistischverbond.nl

Vrijwilligers zijn onbetaalbaar. Achter de schermen van de officiële economie werken zij aan de kwaliteit van de samenleving. Omdat het Humanistisch Verbond dit werk van groot belang vindt looft zij elke twee jaar de 'Bemoei je d'r mee- prijs' uit. Want humanisme staat voor rechtvaardigheid, respect voor menselijke waardigheid en een samenleving waarin iedereen zich naar eigen aard en mogelijkheden kan ontplooiën. Daarvoor zijn mensen nodig die zich met anderen bemoeien; niet uit betutteling, maar uit respect en als broodnodig tegenwicht tegen onverschilligheid.

De multiculturele bemoei je d'r mee- prijs 2001 wordt uitgereikt aan vrijwilligersgroepen die zich inzetten voor mensen die door anderen als 'vreemd', 'onbekend', of 'anders' worden gezien. Bent u als vrijwilliger actief bij een project dat bijvoorbeeld wao'ers, werkloze jongeren, daklozen, ouderen, gehandicapten, asielzoekers of (ex)psychiatrische patiënten alternatieven biedt om (weer) actief te worden in de samenleving? Vraag dan de wedstrijdfolder aan. Tot 15 maart 2001 kan uw project meedingen naar de drie prijzen van f 10.000,-, f 5.000,- en f 3.000,-.

Belangstelling om deel te nemen aan de voorselectiecommissie voor de nominatie van de ingezonden projecten? Geef je op!

Mede mogelijk gemaakt door: de ASN Bank, Min. van VWS, BankGiroLoterij en Stadsdrukkerij Amsterdam.

Deeltijd Opleidingen Psychosociale Wetenschappen & Counseling

In september 2001 begint een nieuw studiejaar voor de studierichting **Counseling**; inmiddels het **26-ste**, waarvoor men zich kan aanmelden. Deze 4- jarige opleiding is bedoeld voor diegenen die de hulpverlening of begeleiding op psychosociaal vlak op een **professioneel** niveau willen brengen en voor diegenen die op een **effectieve** en **humane** wijze anderen hulp willen verlenen of willen begeleiden.

Na het gemeenschappelijke eerste en tweede jaar kan men in de afstudeerfase kiezen voor de volgende afstudeerrichtingen:

- Psychologie
- Psychosociaal Werk
- Transpersoonlijke Counseling.

Dit particulier opleidingsinstituut, met een gerenommeerd docenten- en trainerscorps, kenmerkt zich door een **brede** aanpak en een combinatie van **klassieke** en **holistische**

benaderingen met een sterk **praktijkgericht** accent.

De opleidingen zijn op Hoger Onderwijsniveau en erkend door een samenwerkingsverband met een aantal Hogescholen. In beginsel is een vooropleiding op HAVO / MBO of vergelijkbaar niveau en een minimum leeftijd van 21 jr. vereist. De **colleges/workshops** worden om de 14 dagen in Utrecht op de zaterdagen gegeven (18 x). De **trainingsweekenden** (6 x) worden regionaal op diverse plaatsen in het land gegeven.

Daarnaast zijn er **gespecialiseerde opleidingen** te volgen:

- kunstzinnige counseling (1jr)
- creatieve loopbaan counseling (1,5 jr)

Voor meer informatie en voor een **brochure** kunt U zich op werkdagen wenden tot onderstaand adres.

Stichting Psycho-Sociale Opleidingen

Wijnesteinlaan 4, 3525 AL, Utrecht, telefoon 030-2803819
www.spsso.nl

H-NIEUWS

Slachtoffer

Uit het hoofdbestuur

"Ik vind het vreselijk moeilijk om hier op de juiste manier iets over te zeggen, want het is uiterst gevoelige materie." Na deze omzichtige inleiding valt hoofdbestuurslid Aletta van der Stap toch nog min of meer met de deur in huis. Volendam. Enschede ook. 'De hype rond rampen', noemt ze het. "Keer op keer zien we dezelfde patronen, ook bij zinloos geweld. Mensen zijn ergens door geraakt, willen hun emoties tonen en gaan de straat op in stille tochten."

Waar het Van der Stap om gaat is dat er volgens haar op een onfatsoenlijke manier gebruik wordt gemaakt van de ontstane emoties. Mensen laten zich in een slachtofferrol brengen. "Dat is fout. Mensen laten hun emoties gebruiken voor het mobiliseren van meer 'law and order', meer repressie. Er wordt een macht gemobiliseerd die zich richt tegen instituties, zoals politie en justitie. Dat is op zich niet erg, maar meer repressie is geen oplossing en er wordt ondoordacht geschreeuwd dat mensen slachtoffer zijn." Volgt uiteraard de vraag hoe de vrijgekomen energie beter zou kunnen worden gekanaliseerd. Grote rampen als Volendam en Enschede, denkt Van der Stap, moeten vooral een plaats krijgen in de eigen 'setting'. Ze denkt daarbij aan het geven van voorlichting op scholen, wat een positieve vorm van collectieve verwerking kan opleveren. Anders ligt het bij individuele gevallen, zoals zinloos geweld en afwijkend gedrag. Daarop reageren we anders dan vroeger.

"Ik ben inmiddels de 65 gepasseerd, dus ik herinner me dat het straatbeeld van de jaren vijftig niet wezenlijk anders was dan nu. Een dronken man hoorde daarbij, een zwerver ook. De reactie op die mensen was wél anders. Toen werd dat geaccepteerd, tegenwoordig bellen mensen bij wijze van spreken al de politie of een Meldpunt Overlast als iemand een beetje waggelt. Toen had dat bij ons dus een plaats, nu niet meer. De eigen weerbaarheid moet eruit bestaan dat mensen dat gedrag misschien ook best kunnen accepteren, in plaats van een 'foutmelding' te geven. Of misschien hoeven mensen helemaal niets te ondernemen. Als dat dan toch nodig is, mogen ze dat uiteindelijk best samen met de overheid of een andere organisatie doen, maar pas nadat ze hebben nagedacht over hoe ze afwijkend gedrag bij zichzelf een plaats kunnen geven, of hoe ze dat gezamenlijk willen beleven. Vroeger konden de mensen dat zelf, nu niet meer."

"Wat we moeten voorkomen is dat we ons laten organiseren op basis van slachtoffer-schap en de maatschappij criminaliseren. We moeten een vorm van weerbaarheid creëren waardoor we onszelf sterker voelen. Daar kunnen humanisten een rol in spelen. Als we ons zelf maar niet tot slachtoffer maken."

Minima

Op dinsdag 6 maart 2001 presenteren het Humanistisch Verbond en het Humanistisch Kenniscentrum in de Blauwe Zaal van de Stadsschouwburg in Utrecht vanaf 20.00 uur voor de zeventiende maal de jaarlijkse Socrateslezing. Dr. Annelies van Heijst, docent ethiek en vrouwenstudies aan de Theologische Faculteit Tilburg, spreekt over 'Zorgen: conventie, keuze, of wat anders?' Mede door de economisering van de zorgsector is niet langer vanzelfsprekend wie, wanneer en waarom voor wie zorgt. Waarop worden zorgbetrekkingen in de private sfeer moreel gebaseerd? En wat is de verhouding tussen private zorgplichten en professionele zorgvoorzieningen? Van Heijst neemt beide vragen bij de kop.

Reserveren kan uitsluitend door overmaking van f20,- (leden van het Humanistisch Verbond: f17,50) per toegangskaart op giro 450338 t.n.v. Stichting Socrates, Utrecht, onder vermelding van 'Socrateslezing A. van Heijst' en het gewenste aantal kaarten. Er zijn 225 toegangskaarten beschikbaar. De kaarten worden medio februari toegestuurd.

Sprekend

Martha Blom

Martha Blom (54) uit Goes is ondernemer en buitengewoon ambtenaar burgerlijke stand. Ze is bijna 15 jaar lid van het HV en leest Humanist net zo lang.

Liefste bezit...

Dat zou ik niet weten. Ik hecht niet aan dingen. Wel aan mensen. Dus mijn vriend waarmee ik al 22 jaar samenwoon, maar ook onze poes Vlinder.

Grootste flater ooit...

Gaan werken bij de Bouw- en Houtbond FNV in de veronderstelling dat daar bestuurders met een sociale en collegiale instelling werkten.

Maakt zich boos over...

Heel veel, vooral over mensen die domme dingen doen. Oorlogvoeren en wapens kopen, terwijl er nog zoveel mensen dood gaan van honger en ellende.

Het HV moet zich meer inzetten voor...

Erkenning. Het lijkt moeilijker om te zeggen dat je humanist bent dan homo. Laat horen dat wij er zijn, in al onze verscheidenheid.

Mooiste boek...

Ik heb niet echt een favoriet boek. Ik lees heel veel non-fictie, zoals 'Waarom mannen niet luisteren en vrouwen niet kunnen kaartlezen'; heel amusant.

Moeilijkste beslissing ooit...

Uit de PvdA stappen vond ik niet makkelijk. Maar de moeilijkste moet vast nog komen.

Mijlpaal...

Staat aan de horizon, daar ben ik naar onderweg.

Vuurwerkkramp

Praten over wat je meemaakte tijdens en na de vuurwerkkramp; de ervaring leert dat ruimte krijgen voor je eigen verhaal helpt. Humanistisch geestelijk verzorgers laten mensen hun eigen verhaal vertellen. Niet om te vergeten of om zaken op te lossen, maar om de ervaringen een plek te geven in het eigen leven. Humanitas en het Humanistisch Verbond in Enschede bieden deze gesprekken gratis aan. De geestelijk verzorgers zijn tijdens kantooruren bereikbaar op telefoonnummer 053 432 0657. Als u dit aanbod financieel wilt steunen, dan is een gift welkom op giro 6168 van het Steunfonds praktisch humanisme in Amsterdam, o.v.v. 'Enschede'.